

①+०२ उदकशान्तिः (पूर्णपाठः)

①+०२ उदकशान्तिः ...{Loading}...

②०१ रेखा-कर्षः ...{Loading}...

अथोदकशान्तिः

गर्भाधानादिषु पूर्वेद्यः

“उदकशान्ति-जप-कर्म करिष्य” इति सङ्कल्प्य

गोमयेन चतुर्-अश्रम् उपलिष्य

③प्राचीः

तत्र ‘ब्रह्मज्ञानम्’ इति मध्ये,

‘नाके सुपर्णम्’ इति दक्षिणतः,

‘आप्यायस्वे’त्य उत्तरतः

प्राचीस् तिस्रो रेखा:

⑥०३ ब्रह्म ज्ञानम् ...{Loading}...

ब्रह्म (=मत्रः ([सौरमण्डलपत्रेः])) ज्ञानं (=उत्पन्नम्) प्रथमं पुरस्ताद्

वि सीमतस् सुरुचो वेन आवः।

स बुध्यो (=मूले भवः ([खस्य सूर्यः])) उपमा अस्य विष्टः (=विस्थितः),

सुतश्च योनिम् (सूर्यम्) असंतश्च विवः (=विवृतवान्)।

⑥०६ नाक सुपर्णम् ...{Loading}...

नाके सुपर्णम् (→सूर्य) उप यत् पतन्त

हृदा वेनन्तो अभ्यच्छत त्वा ।

हिरण्य-पक्षं (शतभिपक्ष-स्थ-) वरुणस्य दूतं

युमस्य योनौ (→भरण्यां) शकुनं भुरुण्युम् (←भृ) ॥

⑥०४ आ प्यायस्व ...{Loading}...

आ प्यायस्व समेतु ते

विश्वतः सोम् वृष्यम् ।

भवा वाजस्य सङ्गुथे (संगमने) ॥

③उदीचीः

‘यो रुद्रो अग्नौ’ इति मध्ये,

‘इदं विष्णुरिति पश्चात्,

‘इन्द्रं विश्वा अवीवृथन्’ इति पुरस्ताद्

उदीचीः तिस्रो रेखा विलिख्य

⑥३८ यो रुद्रो ...{Loading}...

यो रुद्रो अग्नौ , यो अप्सु ,

य ओषधीषु, यो रुद्रो

विश्वा भुवना विवेश्

तस्मै रुद्राय नमो अस्तु ।

⑥३९ इदं विष्णविं ...{Loading}...

इदवैं विष्णुर् (अग्नि-विद्युत्-सूर्यात्मना) वि चंक्रमे

(पृथिव्याम् अन्तरिक्षे दिवि च) त्रैधा नि दधे पूर्दम् ।

(तैर् आधारैर् जगत्) सम् ऊँढम् अस्य पाँसुरे (ले इति साम्नि, पांसुमति [पादे]) ॥

⑥४१ इद्रं विश्वा ...{Loading}...

इन्द्रं विश्वा अवीवृथन्त्

समुद्र(वत्)-व्यंचसुं गिरः ।

रथीतमं रथीनां,

वाजानां सत्-पतिं पतिम् ॥

②०२ कुम्भः ...{Loading}...

अद्वैत अवोक्ष्य

ब्रीहीन् तत्र निष्क्रिय

तत्र ‘ब्रह्मज्ञानम्’ इति कुम्भं निधाय

⑥०३ ब्रह्म ज्ञानम् ...{Loading}...

ब्रह्म (=मत्रः ([सौरमण्डलपत्रेः])) ज्ञानं (=उत्पन्नम्) प्रथमं पुरस्ताद्

वि सीमतस् सुरुचो वेन आवः।

स बुध्यो (=मूले भवः ([खस्य सूर्यः])) उपमा अस्य विष्टः (=विस्थितः),

सुतश्च योनिम् (सूर्यम्) असंतश्च विवः (=विवृतवान्)।

तस्मिन् गायत्र्या तिरः-पवित्रं निधाय

⑥१० तस्मिवत्वर्णय भर्गो ...{Loading}...

तत् सवितुर् वरेण्य (णिय) म्

भर्गो (=भर्जनम्) देवस्य धीमहि (←धा धारणे / धै ध्याने / धी आराधने) ।

धियो यो नः प्रचोदयात् ॥

(पुरो-रंजसे इसावृद् ओ३म् ॥)

‘आपो वा इदं सर्वम्’ इत्यद्विरापूर्य ऊर्ध्वांग्रं कूर्च निधाय

⑥२२ आपो वा इदम् ...{Loading}...

▼ विश्वा-ग्रन्थात्

आपो वा इदः सर्वं

विश्वो भूतान्य् आपः

प्राणा वा आपः

पृश्व आपो, इन्नम् आपो, इमृतम् आपः

सुम्राइ आपो, विराइ आपः, स्वराइ आपु

छन्दाऽस्य आपो, ज्योतीऽस्य आपो, यजूऽस्य आपस्,

सृत्यम् आपुस्, सर्वा देवता आपो

भूर् भुवस् सुवर् आपु

ॐ ॥

‘भूर् भुवस् सुवर् ओम्’ इति अक्षतां निष्क्रिय

गन्ध-पुष्पैर् अलङ्कृत्य

दूर्वा-पुष्प-फलैर् अवकीर्य

दूर्वा-दर्ढः प्रच्छाद्य

‘शनो देवी’र इत्य अभिमृश्य

⑥०४ श नो ...{Loading}...

श नो देवोरुभिष्ट्यु

आपो भवन्तु पीतयै ।

शं योर् (=अभिश्रणाय) अुभि संवन्तु नः ॥ ०४॥

चतुर-दिक्षु आसनेषु निषण्णेश चतुर्भिर् ब्राह्मणैस् सह

कुम्भम् अन्वारभ्य

②०३ जपः (पूर्णपाठः) ...{Loading}...

③०३ जपः ...{Loading}...

④०१ गायत्री ...{Loading}...

गायत्रीं पच्छो इर्घर्चशो इनवानम् उक्ता

⑥११ ११ व्याहतीवह्ना ...{Loading}...

व्याहतीर् विहताः - पादादिष्व अन्तेषु वा, तथार्धर्चयोर्, उत्तमां कृत्स्नायाम् ११

(आद्युच्चारणपक्षे)

⑥पादशः

ओ भूस् तत् सवितुर् वरेण्य (णिय) म्

ओ भुवर् (पापादि) भर्गो (=भर्जनम्) देवस्य धीमहि (←धै ध्याने / धी आराधने) ।

ओ सुवर् धियो यो नः प्रचोदयात् ॥

⑥अधशः पृष्ठश्च

ओ भूस् तत् सवितुर् वरेण्य (णिय) म् (पापादि) भर्गो (=भर्जनम्) देवस्य धीमहि (←धै ध्याने / धी आराधने)

।

ओ भुवर् धियो यो नः प्रचोदयात् ॥

ओ सुवस्

▼ १० तस्मिवत्वर्णय भर्गो ...{Loading}...

तत् सवितुर् वरेण्यं (ग्रीष्म) म्
भर्गो (भर्जनम्) देवस्य धीमहि (धा धारणे/ धै ध्याने / धी आराधने) ।
धियो यो नः प्रचोदयात् ॥
(पुरो-रजसे उसावृद् ओ३म् ॥)

⑥पत्रः पृणाच्यते कैश्चित्

ॐ भूर्भुवस्-सुवस्

तत् सवितुर् वरेण्यं (ग्रीष्म) म्
भर्गो (भर्जनम्) देवस्य धीमहि (धा धारणे/ धै ध्याने / धी आराधने) ।
धियो यो नः प्रचोदयात् ॥
(पुरो-रजसे उसावृद् ओ३म् ॥)

④०२ वदादीन् जपित्वा ...{Loading}...

वदादीन् जपित्वा

अग्निर्मीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् । होतारं रक्तधातमम् ॥
इषे त्वा उर्जे त्वा वायवस्थोपायवस्था देवो वः सविता प्राप्यतु श्रेष्ठतमायु कर्मणे ॥
अग्ने आ याहि वीतये (हविर्बक्षणाय)
गृणुनो (स्तुयमानः) हृव्यदातये (देवेभ्यः) ।
नि होतां सत्त्वि वर्हिषि ॥

००१ ग्रीष्म ...{Loading}...

शं नौ देवीरभिष्टु
आपौ भवन्तु पूतये ।
शं योर् (अमित्राण्य) अभि स्वन्तु नः ॥ ०४॥

④०३ 'कृष्णपाज' इत्यनुवाकम् ...{Loading}...

'कृष्णपाज' इत्यनुवाकम् 'मदेचिदस्य' इत्यर्थचम् अपोह्य,

००४ कण्ठ पाजः ...{Loading}...

- सायणः /- तैत्तिरीयभाष्ये उत्रा। ऋग्भाष्ये उत्रा।
- तत्रैव 'मदे चिदस्य' इत्यर्थचम् एवोद्घृत्य। तैत्तिरीयभाष्ये उत्रा।

⑥आह्नाम्

००५ कृष्णपाजः ...{Loading}...

कृष्णपाजः (तेजः) प्रसितिन् (जालं) न पृथ्वी
याहि राजेवामवाऽ (सहवान) इभेन ।
तृष्णीम् (वेगम) अनु प्रसिति (सेन्यं) द्रूणुनो
उस्ताऽस्ति विध्य रक्षसुस् तपिष्ठः ॥

⑥यद्वापाथना

तव भ्रमास आशुया पतन्त्य अनु
स्पृश धृपृता (अभिभवता) शोशुचानः ।
तपूर्ष्य अग्ने जुहो पतङ्गान्
असन्दितो (अनिरुद्धः) वि सृजु विष्वंग् उल्काः ॥

००६ प्रति स्पृशो ...{Loading}...

प्रति स्पृशो वि सृजु तूर्णितमो
भवो पायुर् विशो अस्या अदब्धः ।
यो नौ दूरे अुघशः सो यो अन्त्य अग्ने
माकिष्टे व्यथिर् (बाधकः) आदधर्षात् ॥

००७ उद्देश्य ...{Loading}...

उद अग्ने तिष्ठ प्रत्याऽत्तुनुष्व
न्य अमित्राऽ ओषतात् (प्रदह) तिग्म-हेते ।
यो नो अराति॑ समिधान चक्रे
नीचा तं धक्ष्य (दह) अतुसं (काष्ठविशेषः) न शुष्कम् ॥

००८ उद्देश्य ...{Loading}...

ऊर्ध्वे भव प्रति विध्या-
+ध्य अस्मद् आविष कृष्णप दैव्यान्य अग्ने ।
अव स्थिरा तंनुहि यात्-ज्ञना (प्रेरकाणां)
जामिम् (ज्ञाति) अजामिं प्र मृणीहि (ज्ञहि) शत्रून् ॥

००९ उपासकसामार्यम्

०१० स ते ...{Loading}...

स ते जानाति सुमति यविष्टु
य ईवते (गमनशीलाय) ब्रह्मणे (पृथिवी) ग्रातुम् ऐरंत् (प्रेरयति) ।
विश्वान्य अस्मै सुदिनानि रायो
द्युम्नान्य अर्यो वि दुरो (गृहान) अभि वौत् (द्योतस्व) ॥

०११ सदग्र अस्तु ...{Loading}...

सद् (स+इत) अग्ने अस्तु सुभगंस् सुदानुर्
यस् त्वा नित्येन हविषा य उक्थैः ।
पिप्रीषति, स्व आयुषि दुरोणे (गृहे) (तिष्ठतु)
विश्वेद् अस्मै सुदिना सा उसद् (भूयात) इष्टिः ॥

०१२ प्रतिज्ञा

०१३ अस्ति ते ...{Loading}...

अर्चामि ते सुमति, घोष् (घोषवती) अर्वाक् (पुरतः)
सम् ते वावाता (पुनः पुनः) जरताम् (स्तौतु) इयं गीः ।
स्वधास् त्वा सुरथा मर्जयेमा (अलङ्काराम)
उस्मे (अस्मासु) क्षत्राणि धारयेर् अनु द्यून् (अन्वहम) ॥

०१४ इह त्वा ...{Loading}...

इह त्वा भूर्या चरेद् उप् (आ) त्वन्
दोषावस्तर् (ग्रावहः) दीदिवाऽसुम् अनु द्यून् (अन्वहम) ।
क्रीडन्तस् त्वा सुमनसस् सपेम (परिचरेमा)
+अभि द्युम्ना तस्थिवाऽसो जनानाम् ॥

०१५ यस्त्वा स्वः ...{Loading}...

यस् त्वा स्व-अश्वस् सुहिरुण्यो अग्ने
उपयाति वसुमता रथेन ।
तस्य त्राता भवसि तस्य सखा
यस् ते आतिथ्यम् आनुषग् (अनुक्रमेण) जुजोपत् ॥

०१६ महो कृजामि ...{Loading}...

महो (महद्राक्षसान) रुजामि (भनज्ञि) बृन्धुता (वन्धुत्या)
वचोभिस् तन् मा पितुर् गोतमाद् अन्वियाय ।
त्वन् नौ अस्य वचसश् चिकिद्धि
होतर् यविष्टु सुक्रतो दमूनाः (दान्तमनाः) ॥

०१७ किरणकातीः

०१८ अस्वप्रजसामय सुशेषा ...{Loading}...

अस्वप्रजस् तुर्णयस् सुशेषा (सुमुखाः)
अतन्द्रासो उवृका (अहिंसका) अश्रीमिष्ठा: ।
ते (रशमयः) पायवस् सुप्रियश्चो (सङ्कातः)
निपद्या (उपविश्य) इत्रे तवं नः पान्त्व अमूर् (अमर्त्य) ॥

०१९ ये पापका ...{Loading}...

(उत्थयभाया ममता। तस्याम् वृहस्पतिरेतः स्थापयितुम् अयतता। तत्र वर्तमानं रेतोऽन्तरम् आक्षिपता। वृहस्पतिर अशपत् तम् दीर्घतमा भवेति। सोऽ अग्नेर् अलभत चक्षुः।)

ये पापयो मामतेयन् ते अग्ने

पश्यन्तो अन्धन् दुरिताद् अरक्षन् ।

ररक्ष तान्त् सुकृतो विश्ववेदु

दिप्सन्त् (दमितुकामः) इद् रिपवो ना ह देभुः (परिभवन्ति) ॥

०२० प्रतिज्ञानवर्तनम्

०२१ त्वा वर्यं ...{Loading}...

त्वयो वर्यं सधुन्यस् त्वोतास् (त्वया + अविता=रक्षिता:)
तव प्रणीत्याऽश्याम् वाजान् (अन्नानि) ।
उभा (पाप) शःसा (शत्रु) सूदय सत्यताते
जनुष्टुया कृणुद्य अहयाण (अहीः) ॥

०२२ अया ते ...{Loading}...

अया (अनया) ते अग्ने सुमिधा विधेम्
प्रति स्तोमः शस्यमानं गृभाय (गृहाण) ।
दहा उशसो (अशंसो) रुक्षसः पाहृस्मान्
द्युहो निदो (निन्दकात) मित्रमहो (मित्रपूज्य!) अवुद्यात् (परिवादात) ॥

०२३ रक्षाग्राम्यानम् ...{Loading}...

रक्षोहणं वाजिनुम् (अन्नवन्तम) आऽजिघर्मि (दीपयामि)
मित्रं प्रथेष्टुम् (विस्तीर्णतमम) उपयामि शर्म ।
शिशानो (तीक्ष्णः) अग्निः क्रतुभिस् समिद्धस्
स नो दिवा स रिपः (हिंसकात) पातु नक्तम् ॥

०२४ रक्षाग्राम्यानम्

वि ज्यातिपा बहुता भार्त्य अग्रिर्
आविर् विश्वानि कृषुते महित्वा (=महत्या) ।

प्रादेवीर् मायास् संहते दुरेवा: (=दूरत्ययः)

शिर्षीते (=तीक्ष्णीकरोति) शृङ्गे रक्षसे विनिक्षे (=विनाशाय) ॥

उत स्वानामो (=स्वानाः) दिवि पन्त्व अग्रेस्

तिग्मायुधा रक्षसे हन्त वा उ ।

[अस्माकं] मदे (=मदाय) चिदस्य प्ररुजन्ति (=भञ्जति (अदेवीः)) भामा (=भासः रशमयो),

न वरन्ते (अस्मान्) परिबाधो अदेवीः ॥]

④०४ 'इन्द्रं वो विश्वतस्परि' ...{Loading}...

'इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे' इत्यनुवाकं"

इन्द्रं वो विश्वतस् परि

हवामहे जनेभ्यः ।

अस्माकम् अस्तु केवलः ॥

इन्द्रं नरो नेम (=खण्ड)-धिता (→सद्ग्रामे) हवन्ते (=हृयन्ति)

यत् पार्या (=पार, साम्नि भेदः) युनजते (=प्रयुज्यन्ते) धियस् ताः ।

शूरो नृ-पाता (=सम्भक्ता) शवसश् चक्तुन् (कामयमानः)

(सामवेदे भेदः)

आ गोमति ब्रुजे भंजा त्वं नः ॥

इन्द्रियाणि शतकतो

या ते जनेषु पुश्चसु ।

इन्द्रं तानि तु आ वृणे ॥

अनु ते दायि (=दीयते) मुह् (=महते) इन्द्रियाय

सुत्रा (=यज्ञेषु), ते विश्वम् अनु वृत्र-हत्ये (=हत्याये) ।

अनु क्षत्रम्, अनु सहौ यजुत्र (=यष्ट्वा)

• इन्द्रं देवेभिर्, अनु ते नृ-पह्ये ॥

आ यस्मिन् (विषुवकाले रोहिण्यां स्थिते पुरा) सुस् (कृतिकास्थः अश्वः?) वासुवास्

तिष्ठन्ति स्व-आरुहो यथा ।

ऋषिर् (=सूर्यः) ह दीर्घ-श्रुत्तम्

इन्द्रस्य धूर्मो (=सूर्यः, प्रवर्ग्यपात्रम्) अतिंधिः ॥

(इन्द्र!) आमासु (=अपक्रासु) पक्षम् ऐरेयुः

आ सूर्यः (अ) रोहयो दिवि (रोहिण्याम् पुरा विषुवकाले, पणिभिर् युद्धा) ।

घर्म् (=प्रवर्ग्यपात्रम्, सूर्यम्) न सामन् तपता सुव-ऋक्तिभिर् (=ऋक् | वृज़)

जुष्टं गिर्-वंणसे (=प्रीतये [इन्द्राय]) बृहत् ॥

इन्द्रम् इद् गृथिनो (=गायकाः) बृहद् (साम्रा)

इन्द्रम् अर्केभिर् (=अर्च, ऋक्) अर्किंणः ।

इन्द्रं वार्णीर् (=यजूषि) अनूषत् (=एन्तुतौ) ॥

जर्चन्त्य अर्कम् अर्किंणः (=ऋक्) ।

ब्रह्माणस् त्वा शतकत्

उद् वुंशम् इव येमिरे (=यमः) ॥

अ॒ह॒होमुचे प्र भैरेमा मनीषाम्

ओपिष्ठ (=ओप दाहे)-दाव्वे (=दात्रे) सुमतिइ गृणनाः ।

इदम् इन्द्रं प्रति हृव्यङ् गृभाय (=गृहः)

सृत्यास् संन्तु यजमानस्य कामाः ॥

विवेष यन् मा, पिण्णा (=बुद्धिः) ज्जान् (=जनः)

(यत्) स्तवै पुरा पार्याद् (=पारेभावात्) इन्द्रम् अहः ।

अंहसो यत्रं पीपरुद् (=पारयति) यथा नो

नावेव यान्तम् उभये (तोरस्था) हवन्ते ॥

प्र सुप्राजम्, प्रथम् अध्वराणाम्, [48]

अ॒ह॒होमुच्वैः, वृ॒भयैः यृज्ञियानाम् ।

अ॒पा॒न् नपात्म, अश्विना॒ हयन्तम् (=हय गतौ)

अ॒स्मि॒न् नर इद्वियन् धृत्म् ओजः ॥

वि नै इन्द्रं मृधो (=योद्धून्) जहि

नीचा यच्छ पृतन्यतः (=पृतना + क्यच) ।

अ॒ध॒स्-पुदन् तम् ईङ् कृधि

यो अ॒स्मा॒ अ॒भिदास॑ति (=दसु उपक्षये) ॥

इन्द्रं क्षत्रम् अभि वामम् ओजो

ज्ञायथा वृप्तम् चर्षणीनाम् ।

अपानुदो जनम् अमित्रयन्तम्

उरु देवेभ्यौ अकृणोरु लोकम् ॥

मृगो न भैमः कुचरो गिरिष्ठाः

परावतः [49] आ जंगामा॒ परस्याः ।

सुकः (=सूक्ष्म) सृशायै पूविम् इन्द्रं तिग्मवै

वि शत्रून् ताढि वि मृधो (=योद्धून्) नुदस्व ॥

वि शत्रून् वि मृधो नुद्

वि वृत्रस्य हनू रुज ।

वि मन्युम् इन्द्रं भामितो

जमित्रस्याभिदासतः ॥

त्राताम् इन्द्रम् अविताम् इन्द्रः

हवेह्वे सुहवृ॒ शूरुम् इन्द्रः ।

हृवे नु शक्रम् पुरुहृतम् इन्द्रः

स्वस्ति नौ मृघवा॑ धृत्व इन्द्रः ॥

▼ विश्वास-प्रस्तुति: ...{Loading}...

मा ते अस्याम् [50] सहस्रावन् (←सहः)

परिष्टाव् (=परितः) अंगाय भूम हरिव~, परादै (=परादातुम्) |

त्रायस्व नो इवकेभिर् वर्णथैस् (=गृहैः)

तवं प्रियासंस् सूरिषु स्याम् ॥

▼ संबोध टाका: ...{Loading}...

⑥ अकाशमध्यवद्याग

⑥ परामवाका

▼ ०० अनन्तव चरणावय ...{Loading}...

अनवस् ते रथम् अश्वाय तक्षन्

त्वष्टा वज्रं पुरुहूत द्युमन्तम् ।

ब्रह्माण इन्द्रं महयन्तो अर्केर्

अर्वध्युन् अहये हन्तुवा उ ॥

▼ ००४ ...{Loading}...

⑥ यज्ञा

▼ ०१ वृष्ण यते ...{Loading}...

वृष्णो यत् ते वृषणो (→मरुतः, ग्रावाणः) अर्कम् अचर्न्

इन्द्रं ग्रावाणो (→मेघः) अदितिः सुजोषाः ।

अनश्वासो ये पवयो (→नेमयः, वत्राणि) उरुथा

इन्द्रेषिता अम्यवर्तन्त दस्यून् ॥

▼ ००५ ...{Loading}...

④०५ 'यत इन्द्र' ...{Loading}...

⑥ यत इन्द्र

⑥२६ यत इन्द्र ...{Loading}...

यतं इन्द्रं भयामहे

ततो नो अभयं कृपि ।

मध्यवज्रं छुग्धि (→शको वर्तम्ब) तव् तन् न (ःः) ऊतये (→रक्षायै, ऊतिभिर् इति शाकले)

वि द्विषो वि मृष्णो (→सङ्गमान) जहि ॥

⑥०६ 'स्वस्तिदा'

▼ ०० स्वस्तित विश्वास्तिवैष्णा ...{Loading}...

स्वस्तिदा विश्वस-पतिर्

वृत्रहा विमृधो वृशी ।

वृषेन्द्रः पुर एतु नः

सोम्-पा अभयद्व-करः ॥

⑥०७ 'महौ इन्द्रो वज्रवाहुः'

▼ ०१ महा इन्द्र ...{Loading}...

महा॑ इन्द्रो वज्रवाहु॒प्

पोडशी शर्म यच्छतु ।

स्वस्ति नो मधवा॑ करोतु

हन्तु॑ पाप्मान्य॑ योऽस्मान् द्वेष्टि ॥

⑥०८ 'सजापा'

इति चतस्र्मि: (=??),

▼ ०० सजापा इन्द्र ...{Loading}...

सजापा॑ इन्द्र॑ सर्गणो मुरुद्विः

सोम॑ पिब वृत्रहा॑ शूर विद्वान् ।

ज्ञाहि॑ शत्रू॑र अप॑ मृष्णो॑ नुदस्व

+ अथाभयं कृषुहि॑ विश्वतो॑ नः ॥

④०९ 'ये देवाः पुरस्सदः' इति पञ्च, ...{Loading}...

'ये देवाः पुरस्सदः' इति पञ्च,

▼ ये देवाः पुरस्सदः ...{Loading}...

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

ये देवाः॑ पुरस्स-सदो॑ उग्नि-नेत्राः॑ [रख्यो-हणुस्,

ते नवं॑ पान्तु॑,

ते नौ॑ इवन्तु॑,

तेभ्यो॑ नमस्॑,

तेभ्यु॑स्॑ स्वाहा॑]

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

[ये देवाः॑] दस्तिप्प-सदो॑ युम-नेत्राः॑ [रख्यो-हणुस्,

ते नवं॑ पान्तु॑,

ते नौ॑ इवन्तु॑,

यजुर्वेद विश्वासटिप्पन्यः | +०२ उदकशास्त्रिः (पूर्णपाठः)

तेभ्यो॑ नमस्॑,

तेभ्यु॑स्॑ स्वाहा॑]

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

[ये देवाः॑] पश्चाथ्य-सदस्॑ सवितृ॑-नेत्राः॑ [रख्यो-हणुस्,

ते नवं॑ पान्तु॑,

ते नौ॑ इवन्तु॑,

तेभ्यो॑ नमस्॑,

तेभ्यु॑स्॑ स्वाहा॑]

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

[ये देवाः॑] उत्तर-सदो॑ वरुण-नेत्राः॑ [रख्यो-हणुस्,

ते नवं॑ पान्तु॑,

ते नौ॑ इवन्तु॑,

तेभ्यो॑ नमस्॑,

तेभ्यु॑स्॑ स्वाहा॑]

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

[ये देवाः॑] उपरि॑-पदो॑ बृहस्स-पति॑-नेत्राः॑ रख्यो-हणुस्,

ते नवं॑ पान्तु॑,

ते नौ॑ इवन्तु॑,

तेभ्यो॑ नमस्॑,

तेभ्यु॑स्॑ स्वाहा॑]

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

[ये देवाः॑] अग्नि॑-पदो॑ बृहस्स-पति॑-नेत्राः॑ रख्यो-हणुस्,

ते नवं॑ पान्तु॑,

ते नौ॑ इवन्तु॑,

तेभ्यो॑ नमस्॑,

तेभ्यु॑स्॑ स्वाहा॑]

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

सुवित्रे॑ [रख्यो-प्रे॑ स्वाहा॑] ।

वरुणाय॑ [रख्यो-प्रे॑ स्वाहा॑] ।

बृहस्पतये॑ [रख्यो-प्रे॑ स्वाहा॑] ।

दुवं॑स्वते॑ रख्यो-प्रे॑ स्वाहा॑] ।

④११ 'अग्निरायुष्मान्' ...{Loading}...

'अग्निरायुष्मान्' इति पञ्च,

▼ अग्निरायुष्मान् ...{Loading}...

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

(हे यजमान)

अुग्निरायुष्मान् ,

स वनस्पतिभिरायुष्मान् ,

तेन॑ त्वायुषायुष्मन्तङ्गरोमि ।

सोम॑ आयुष्मान् स ओषधीभिर् [आयुष्मान् तेन॑ त्वायुषा॑ ९७युष्मन्तङ्ग करोमि ।]

(हे यजमान) यु॒ज्ञ, स दस्तिप्पभिर् आयुष्मान्, [तेन॑ त्वायुषा॑ ९७युष्मन्तङ्ग करोमि ।]

(हे यजमान) ब्रह्मायुष्मत्, तद्वाहू॑यैरायुष्मत्, [तेन॑ त्वायुषा॑ ९७युष्मन्तङ्ग करोमि ।]

(हे यजमान) देवा॑ आयुष्मन्तः।

तेऽमृतैन॑ [आयुष्मन्तः] [तेन॑ त्वायुषा॑ ९७युष्मन्तङ्ग करोमि ।]

④१२ 'यावामिन्द्रावरुणे'ति, 'यो वामिन्द्रावरुणा', ...{Loading}...

'यावामिन्द्रावरुणे'ति चतुरः, 'यो वामिन्द्रावरुणा' इत्यष्टौ पर्यायान्,

[[3]]

▼ Y A v Am ...{Loading}...

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

या वाम॑ इन्द्रावरुणा॑ यतु॑व्या॑ तु॑नू॑स्॑

तये॑मम्॑ अ॒हं॑सो॑ मु॒श्वतम्॑ ।

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

या वाम॑ इन्द्रावरुणा॑

सहू॑स्या॑ [तु॑नू॑स्ये॑म्॑ अ॒हं॑सो॑ मु॒श्वतम्॑] ।

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

[या वामिन्द्रावरुणा॑] रख्यु॑स्या॑ [तु॑नू॑स्॑ तये॑मम्॑ अ॒हं॑सो॑ मु॒श्वतम्॑] ।

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

[या वामिन्द्रावरुणा॑] तेजु॑स्या॑ तु॑नू॑स्॑ तये॑मम्॑ अ॒हं॑सो॑ मु॒श्वतम्॑ ।

पुञ्जिकस्थुला चै कृतस्थुला चाप्सरसौ ।

▼ विशाल-प्रस्तुति:
यातुधानो हेती, रख्याऽसि प्रहैतिः।
[तेभ्यो नमः, ते नो मृडयन्तु।
ते यद्विष्पो यश्च नो द्वेष्टि, तवं वो जम्भे दधामि]

▼ विशाल-प्रस्तुति:
अयन् दर्खिणा विश्वकर्मा ।

▼ विशाल-प्रस्तुति:
तस्य रथस्वनश्च रथैचित्रश्च सेनानिग्रामण्यौ । मेनका चै सहजुन्या चाप्सरसौ ।

▼ विशाल-प्रस्तुति:
दृग्ख्यावच्च पूशवो हेतिः, पौरुषेयो वृध्वं प्रहैतिः।
[तेभ्यो नमः, ते नो मृडयन्तु।
ते यन् द्विष्पो यश्च नो द्वेष्टि, तवं वो जम्भे दधामि]

▼ विशाल-प्रस्तुति:
अयम्पश्चाद्विश्वव्याचाः ।
तस्य रथप्रोतश्चासमरथश्च सेनानिग्रामण्यौ ।
प्रम्भोचन्ती चानुप्भोचन्ती चाप्सरसौ
सर्पा हेतिर्, व्याप्रावच्च प्रहैतिः।
[तेभ्यो नमः, ते नो मृडयन्तु।
ते यन् द्विष्पो यश्च नो द्वेष्टि, तवं वो जम्भे दधामि]

▼ विशाल-प्रस्तुति:
अयम् उत्तराथ् सुयेयद-वसुः ।
तस्य सेनजिच्च सुपेणश्च सेनानिग्रामण्यौ ।
विश्वाचार्च च धृताचार्च चाप्सरसौ ।
आपावेहेतिर्, वात्वं प्रहैतिः ।
[तेभ्यो नमः, ते नो मृडयन्तु।
ते यन् द्विष्पो यश्च नो द्वेष्टि, तवं वो जम्भे दधामि]

▼ विशाल-प्रस्तुति:
अयम् उपर्य अर्वाग-वसुः ।
तस्य तार्ख्यश्चारिष्टनेमिश्र सेनानिग्रामण्यौ ।
उर्वशी च पूर्वचित्तिश्च चाप्सरसौ ।
विद्युद+हेतिर्, अवस्फूर्जन् प्रहैतिः ।

▼ विशाल-प्रस्तुति:
तेभ्यो नमः ।

▼ विशाल-प्रस्तुति:
ते नो मृडयन्तु ।
▼ विशाल-प्रस्तुति:
ते यन् द्विष्पो यश्च नो द्वेष्टि, तवं वो जम्भे दधामि ।

④ १७ 'आशुशिशानः' ... {Loading} ...

'आशुशिशानः'

▼ विशाल-प्रस्तुति:
त्रिष्टुप् १३,

१५ अनुष्टुप् ।

अग्निर्ऋषिः चतुर्थकाण्डे पष्ठप्रपाठके चतुर्थोऽनुवाकः

⑥01 आशु शिशानो - त्रिष्टुप्

▼ विशाल-प्रस्तुति:
युत्कृष्णो वृषभो न युधो (योधा)

घनाधनः (घातकः) क्षोभेणश्च चर्षणीनाम् (पदातीनाम्)।

सुंकर्नदनो इनिमिष एकवीरः

शूतं सेना अजयत् साकम् इन्द्रः ॥

⑥02 सुङ्कृदनेनानिमिषेण जिष्णुना - त्रिष्टुप्

▼ विशाल-प्रस्तुति:
युत्कृष्णो दुश्यवनेन धृष्णुना (निर्भयेन)।

तद् इन्द्रेण जयत् तत् संहृष्टं

युधो नर इषुहस्तेन वृष्णा (कामवर्षकेन) ॥

⑥03 स इषुहस्तः - त्रिष्टुप्

▼ विशाल-प्रस्तुति:
अवसुष्टा परा पत्

यजुर्वेदे विश्वासटिप्पन्यः | +०२ उदकशास्ति: (पूर्णपाठः)

स इषुहस्तः स निषुङ्गिभिर् (=खङ्गिभिर्) वृशी
संस्कृष्टा (संमिश्रकः) स युध् (योद्धा) इन्द्रो (पर) गणेन।
संस्कृष्ट-जित् सोम॑पा बाहु-शर्ध्य (बली)
ऊर्ध्व-धन्वा प्रतिहिताभिर् अस्ता (क्षेत्रा) ॥

⑥04 वृहस्पत पर्ण - त्रिष्टुप्

▼ विशाल-प्रस्तुति:
वृहस् (वाचस्) पते परि दीया (द्रव) रथेन
रक्षो-हा उमित्राऽ अपुबाधमानः।
प्रभुञ्जन् सेनाः प्रमृणो (प्रहितो) युधा
जयन्त्र अस्माकम् एध् अविता रथानाम् ॥

⑥05 गात्राभद्र गावदम् - त्रिष्टुप्

▼ विशाल-प्रस्तुति:
गोत्र-भिदं गो-विदं वज्र-बाहुं
जयन्तुम् अजम् (म) प्रमृणन्तुम् ओजसा।
इमं संजाता अनु वीरयथ्वम्
इन्द्रं सखायो इनु सं रेभथ्वम् ॥

⑥06 वलविजाय स्थविरः - त्रिष्टुप्

▼ विशाल-प्रस्तुति:
वलविजायः स्थविरः प्रवीरः
सहस्रान् वाजी सहमान उग्रः।
अभिवीर्गे अभिसंत्वा (सत्वन्=योद्धा) सहोजा
जैत्रं इन्द्र रथम् आ तिष्ठ गोवित् ॥

⑥07 अभि गत्राणि - त्रिष्टुप्

▼ विशाल-प्रस्तुति:
अभिगत्राणि सहसा गाहमानो
उदायो वीरश् शूत-मन्युर् इन्द्रः।
दुश्यवन्व पृतना-पाइ अ-युद्धो
जस्माकृं सेना अवतु प्र युत्सु ॥

⑥08 इन्द्र आसाम् - त्रिष्टुप्

▼ विशाल-प्रस्तुति:
इन्द्र आसां नेता, वृहस्पतिर्
दक्षिणा, यज्ञः पुर एतु सोमः।
देव-सेनानाम् अभिज्ञतीनां
जयन्तीनां मरुतो यन्त्व अग्ने ॥

⑥09 इन्द्रस्य वृष्णा - त्रिष्टुप्

▼ विशाल-प्रस्तुति:
इन्द्रस्य वृष्णो, वरुणस्य राज्ञः,
आदित्यानां मरुतां शर्ध उग्रम्।
महा-मनसां भुवन-च्यवानां
घोषो देवानां जयताम् उद-अस्थात् ॥

⑥10 अस्माकमेन्द्रः समतपु - त्रिष्टुप्

▼ विशाल-प्रस्तुति:
अस्माकम् इन्द्रः सम-ऋतेषु ध्वजेष्व
अस्माकं या इषवृस् ता जयन्तु।
अस्माकं वीरा उत्तरै भवन्त्व
अस्मान् उ देवा अवता हवेषु ॥

⑥11 उद्धय मधवत्रायधान्यत्वनाम् - त्रिष्टुप्

▼ विशाल-प्रस्तुति:
उद्धय मधवत्रायधान्यत्वनाम्
उत् सत्वनां (योद्धानां) मामुकानां महाऽसि।
उद् वृत्र-हन् वाजिनां वाजिनान्य (वेगः)
उद् रथानां जयताम् एतु घोषः ॥

⑥12 उप प्रत

▼ विशाल-प्रस्तुति:
उप प्रेत जयता नरस्
स्थिरा वृस् सन्तु बाहवः।
इन्द्रो वृश् शर्म यच्छत्व
अनाधृत्या यथा इस्थ ।

▼ विशाल-प्रस्तुति:
अवसुष्टा परा पत्

शरव्ये ब्रह्म-संशिता ।
गच्छमित्रान् प्र [19] विश्

मैषाङ्क कश्चनोच्छिष्ठः ।

▼ संवाप टीका: ...{Loading}...

⑥ १४ ममाण ते

▼ विशाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

मर्माणि ते वर्मभिश छादयामि

सोमस् त्वा राजा उमृतेनाभि वंस्ताम् ।

उरोर् वरीयो वरिवस्_(=धनम्) ते अस्तु

जयन्तन् त्वाम् अनु मदन्तु देवाः ।

▼ संवाप टीका: ...{Loading}...

▼ विशाम-प्रस्तुति:

यत्र बाणास् सुम्पत्तिं

कुमारा विंशिखा इव_(चपलः)

इन्द्रौ नस् तत्र वृत्रहा

विश्वाहा शर्म यच्छतु ॥ [20]

(४) १८ 'शश मे', ...{Loading}...

▼ ०३ वसाधरा हाममधाः ...{Loading}...

अग्निर्द्विषः:

चतुर्थकाण्डे सप्तमप्रपाठके तृतीयोऽनुवाकः

▼ विशाम-प्रस्तुति:

शश मे मयश्च मे

▼ विशाम-प्रस्तुति:

प्रियश्च मेऽनुकामश्च मे

▼ विशाम-प्रस्तुति:

कामश्च मे सौमनसश्च मे

▼ विशाम-प्रस्तुति:

भूद्रश्च मे श्रेयश्च मे

▼ विशाम-प्रस्तुति:

वस्यश्च मे यशश्च मे

▼ विशाम-प्रस्तुति:

भग्नश्च मे द्रविणश्च मे

▼ विशाम-प्रस्तुति:

यन्ता च मे धूर्ता च मे

▼ विशाम-प्रस्तुति:

ख्येमश्च मे धृतिश्च मे

▼ विशाम-प्रस्तुति:

विश्वश्च [5] मे महश्च मे

▼ विशाम-प्रस्तुति:

सुविच्च मे ज्ञात्रश्च मे

▼ विशाम-प्रस्तुति:

सूश्च मे प्रसूश्च मे

▼ विशाम-प्रस्तुति:

सीरश्च मे लयश्च म+

▼ विशाम-प्रस्तुति:

ऋतश्च मे ऽमृतश्च मे

▼ विशाम-प्रस्तुति:

+ उग्रब्धश्च मेऽनामयच मे

▼ विशाम-प्रस्तुति:

जीवातुश्च मे दीर्घयुत्वश्च मे

▼ विशाम-प्रस्तुति:

+ जन्मित्रश्च मे भयश्च मे

▼ विशाम-प्रस्तुति:

सुगश्च मे शयनश्च मे

▼ विशाम-प्रस्तुति:

सूपा च मे सुदिनश्च मे

(४) १९ 'ममाग्ने', ...{Loading}...

'ममाग्ने'

▼ १५ विश्वामित्रप्रपाठम् ...{Loading}...

त्रिष्टुप्

अग्निर्द्विषः:

चतुर्थकाण्डे सप्तमप्रपाठके चतुर्दशोऽनुवाकः

▼ ०१ ममाग्ने वचो ...{Loading}...

यजुर्वेदे विश्वासटिप्पन्यः | +०२ उदकशास्ति: (पूर्णपाठः)

ममाग्ने वर्चो विहृवेष्व अस्तु

वयन् त्वेन्यानास् तनुवंम् पुषेम ।

मह्यन् नमन्ताम् प्रदिशश् चतस्सुस्

त्वया उग्रयर्खेण पृतना जयेम ।

▼ विशाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

मम देवा विहृवे सन्तु सर्व-

इन्द्रविन्तो मूरुतो विष्णुर् अग्निः ।

ममान्तरिख्यम् उरु गोपम् अस्तु

मह्यवृं वातां पवताङ्ग कामे अस्मिन् ।

▼ संवाप टीका: ...{Loading}...

▼ विशाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

मये देवा द्रविणम् आ यजन्ताम्

मय्य आशीर् अस्तु मये देव-हूतिः ।

दैव्या होतार् आ_(→शाकले होतारो) वनिषन्_(=संभजन्तु?) [29]

पूर्वे उरिष्टास् स्याम तनुवां सुवीराः ।

▼ संवाप टीका: ...{Loading}...

▼ विशाम-प्रस्तुति:

मह्ययै यजन्तु मम् यानि हृव्या

उकूतिस् सुत्या मनसो मे अस्तु ।

एनो मा नि गौङ्क कतुमच्चन+अहवै

विश्वे देवासो अधिं वोचता मे ।

▼ ०५ देवी: पद्मवीर्ण ...{Loading}...

देवीः पष्ट-उर्वार् उरु णx कृणोत्

विश्वे देवास इह वीरयथ्वम् ।

मा हौस्महि प्रजया मा तनूभिर्

मा रंधाम द्विषते सौम राजन् ।

▼ विशाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

अग्निर् मन्युम् प्रतिनुदन् पुरस्ताद् [30]

अदंब्यो गोपां परि पाहि नस् त्वम् ।

प्रत्यश्चो यन्तु नि-गुतां_(←गु गमने) पुनस् तेउमा_(=सह)+एषां चित्तम् प्रबुधा वि नैशत्_(=विनश्यतु) ।

▼ संवाप टीका: ...{Loading}...

▼ विशाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

ध्रुता धातृणाम् भुवनस्य यस् पतिर्

देवः संवितारंम् अभिमातिपाहैम् ।

इमयै यज्ञम् अश्विनोभा वृहस्-पतिर्

देवां पान्तु यज्ञमानन् न्युर्थात् ।

▼ नस् सप्तना अपु ते भेवन्त्व

इन्द्राग्निभ्याम् अवं बाधामहे तान् ।

वसंवो रुद्रा आदित्या उपरि-स्पृशम्

मोग्रज् चेत्तारंम् अधिराजम् अक्रन् ।

▼ विशाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

अर्वाश्चम् इन्द्रम् अमुतो हवामहे

यो गो-जिद् धनु-जिद् अंशु-जिद् यः ।

इमन् नो यज्ञवृं विहृवे जुषस्व

+ अस्य कुर्मो हरिवो मेदिनन्_(=स्नेहवन्तं) त्वा ॥ [32]

▼ संवाप टीका: ...{Loading}...

▼

(४) २० 'अग्नेमन्ते' ...{Loading}...

'अग्नेमन्ते' इत्यनुवाकान्,

उपरिषात् ज्योतिर्जगती , ८ पङ्कः १४ बृहती, २१- २२ त्रिष्टुप्

विश्वेदेवा ऋषयः:

चतुर्थकाण्डे सप्तमप्रपाठके पञ्चदशोऽनुवाकः

⑥ अग्नः

▼ विशाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

अंग्रेर् मन्वे प्रथमस्य प्रचेतसो

यं पाश्चंजन्यं (=पश्यो जनेभ्यो हिं) बुहवंस् समिन्धते।

विश्वस्यां विशि प्रविविशिवा॑ सम् ईमहे

स नो मुश्वत्वं अऽहसः ॥

▼ संबोध टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

यस्येद् प्राणन् निमिषद् यद् एजंति (=कम्पते)

यस्य जातं जनमानं च केवलम् (जगत)।

स्तौम्यं अुग्निं नाथितो (=फलयाङ्गावान) जौहवीमि

स नो मुश्वत्वं अऽहसः ॥

▼ संबोध टीका: ... {Loading} ...

⑥इन्द्रः

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

इन्द्रस्य मन्ये प्रथमस्य प्रचेतसो

वृत्र-म्बः स्तोम् (=स्तोत्राणि) उप् माम् उपागुः।

यो दाशुषः सुकृतो हवम् उप् गन्ता

स नो मुश्वत्वं अऽहसः ॥

▼ संबोध टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

यः संग्रामं नर्थति संवशी युधे

यः पृष्ठानि स॒स॒ज॒ति त्र्याणि (गावश्पुरुषाः)।

स्तौमीन्द्रं नाथितो जौहवीमि

स नो मुश्वत्वं अऽहसः ॥

▼ संबोध टीका: ... {Loading} ...

⑥मित्रावरुणो

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

मन्वे वा॑ मित्रा॑-वरुणा॑, तस्य (वैरिणो) वित्तः॑

सत्यै॒जसा॑ दृ॒हणा॑ (=स्तम्भयन्तो) यन् नुदेधे॑।

या राजान्॑ (आदित्य) सुरथ॑ युथ॑ (वृष्टे॑) उग्रा॑

ता नो मुश्वत्म् आगंसः ॥

▼ संबोध टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

यो वा॑ रथं क्रज्ञ॑-रश्मिः सूत्य॑-धर्मा॑

मिथृश् (=मिथ्या) चरन्तम् उप॑याति दूषयन्॑।

स्तौमि॑ मित्रावरुणा॑ नाथितो जौहवीमि॑ तौ नो मुश्वत्म् आगंसः ।

▼ संबोध टीका: ... {Loading} ...

⑥वायः॑ संवितुर्॑ विदथानि॑ (=वेदनानि) मन्हे॑

याव् आ॑त्मन्वद्॑ बिभृतो यौ च॑ रक्षतः॑।

यौ विश्वस्य॑ परिभू॑ बभूवतुस्॑

तौ नो मुश्वत्म् आगंसः ॥

▼ संबोध टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

उप्॑ श्रेष्ठा॑ न आ॑शिषो॑

देवयोर्॑ धर्मे॑ (=कर्मणि) अस्थिरन्॑ (व्याधा॑)

स्तौमि॑ वायु॑ संवितारं॑ नाथितो जौहवीमि॑

तौ नो मुश्वत्म् आगंसः ॥

▼ संबोध टीका: ... {Loading} ...

⑥आश्रिन्॑

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

रथोत्तमो॑ रथीनाम्॑ अह॑ (=आहे॑)

ऊतये॑ शुभं॑ गर्मिष्ठ॑ सुयमेभिर्॑ अश्वैः॑।

ययोर्॑ वा॑ देवौ॑ देवेष्व॑ अनिशितम्॑ ओजुस्॑

तौ नो मुश्वत्म् आगंसः ॥

▼ संबोध टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

यद्॑ अयोतं॑ वहुतु॑ सूर्यायास्॑ (=तम्भानुः)

त्रि॑-चक्रेण॑ सु॑ सद॑ इच्छमानौ॑।

स्तौमि॑ देवाव्॑ अुश्विनौ॑ नाथितो जौहवीमि॑

तौ नो मुश्वत्म् आगंसः ॥

▼ संबोध टीका: ... {Loading} ...

⑥मरुः॑

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

मरुतो॑ मन्वे॑ अधि॑ नो ब्रुवन्तु॑

प्रेमां॑ वाचं॑ विश्वाम्॑ अवन्तु॑ विश्वै॑।

आ॒शून्॑ हुवे॑ सु॑-यमान्॑ ऊतये॑ (व्याधे॑)

▼ संबोध टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

तिग्मम्॑ आयुर्ध॑ वीडित॑ (=दृढम) सहस्रद्॑

दिव्य॑ शर्द॑:॑ (=वल) पृतनासु॑ जिष्णु॑।

स्तौमि॑ देवान्॑ मरुतो॑ नाथितो॑ जौहवीमि॑

ते नो॑ मुश्वत्वं॑ एनसः॑ ॥

▼ संबोध टीका: ... {Loading} ...

⑥विश्व॑ देवः॑

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

देवाना॑ मन्वे॑ अधि॑ नो ब्रुवन्तु॑

प्रेमां॑ वाचं॑ विश्वाम्॑ अवन्तु॑ विश्वै॑।

आ॒शून्॑ हुवे॑ सु॑-यमान्॑ ऊतये॑ (व्याधे॑)

ते नो॑ मुश्वत्वं॑ एनसः॑ ॥

▼ संबोध टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

यद्॑ इद॑ मा॑ इभिशोचति॑

पौरुषेयेण॑ दैव्येन॑।

स्तौमि॑ विश्वाम्॑ देवान्॑ नाथितो॑ जौहवीमि॑

ते नो॑ मुश्वत्वं॑ एनसः॑ ॥

▼ संबोध टीका: ... {Loading} ...

⑥अनमोतः॑

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

अनु॑ नो॑ ऊद्यानुमित्र॑ (=ऊनचन्द्रा॑ पौर्णमासी॑)

युजन्॑ देवेषु॑ मन्यताम्॑।

अ॒ग्निश्॑ च॑ हव्युवाहनो॑,

भवतान्॑ दाशुषे॑ मयः॑।

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

अन्॑ इद॑ अनुमते॑ त्वम्॑ [34]

मन्यो॑सै॑ शश्च॑ न॒ कृषि॑।

ऋत्वे॑ दरखाय॑ नो॑ हिन्॑ (प्रेरणा॑)

प्रण॑ आयु॑ष्मि॑ तारिषः॑।

⑥विश्वामः॑

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

वैश्वानुरो॑ ने॑ ऊत्या॑

उप्रे॑ यातु॑ परावतः॑।

अ॒ग्निर्॑ उक्थेनु॑ वाहसा॑ ॥

▼ संबोध टीका: ... {Loading} ...

⑥द्यावा॑-पूर्यवा॑

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

ये॑ अप्रथताम्॑ ओमतेभिर्॑ ओजोभिर्॑

ये॑ प्रतिष्ठे॑ अभंवताव॑ वसूनाम्॑। स्तौमि॑ द्यावा॑-पूर्यवी॑ नाथितो॑ जौहवीमि॑

ते नो॑ मुश्वत्म्॑ अऽहसः॑ ॥

▼ संबोध टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

उर्वी॑ रोदसी॑ वरिष्व॑ कृणोत्तङ॑

ख्येत्रस्य॑ पक्षी॑ अधि॑ नो ब्रुयातम्॑।

स्तौमि॑ द्यावा॑-पूर्यवी॑ नाथितो॑ जौहवीमि॑

ते नो॑ मुश्वत्म्॑ अऽहसः॑ ॥

▼ संबोध टीका: ... {Loading} ...

⑥विष्टकृतः॑

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

यत्॑ ते॑ व॒यम्॑ पुरुष॑-त्रा॑ यविष्ठ॑+

अविद्वा॑-स॒श्॑ चकृमा॑ कच्चुन्॑ [38] आगः॑।

कृधी॑ स्व॑ अ॑स्मा॑ अ॑दिते॑ अ॑नोग्ना॑

व्येना॑-सि॑ शिश्रथो॑ (दुर

▼ संवाप टॉकः ...{Loading}...

④ २१ 'समीचो नाम' ...{Loading}...

'समीची नाम' इति पद्मयोग्यान,

▼ १४ समीचो नामासि ...{Loading}...

सुमीचो नामासि प्राचो दिक्। तस्यांस् ते उग्निर् अधिष्ठितिर्, अस्तु रक्षिता।

▼ यश चाधिष्ठितिर् ...{Loading}...

यश चाधिष्ठितिर्, यश च गोपा - ताभ्यां नमस्, तौ नो मृडयताम्।
ते य द्विष्मो, यश च नो द्वेष्टि - तं वां जंभे दधामि ।

▼ १५ -१६ ओजस्विनी नामासि ...{Loading}...

१६ मनः:

ओजस्विनी नामासि दक्षिणा दिक्।

तस्यांस् तु इन्द्रोऽधिष्ठितिः, पृदाकू रक्षिता

▼ यश चाधिष्ठितिर् ...{Loading}...

यश चाधिष्ठितिर्, यश च गोपा - ताभ्यां नमस्, तौ नो मृडयताम्।
ते य द्विष्मो, यश च नो द्वेष्टि - तं वां जंभे दधामि ।

प्राची नामासि प्रतीची दिक्।

तस्यांस् ते सोमोऽधिष्ठितिः स्वजो रक्षिता

▼ यश चाधिष्ठितिर् ...{Loading}...

यश चाधिष्ठितिर्, यश च गोपा - ताभ्यां नमस्, तौ नो मृडयताम्।
ते य द्विष्मो, यश च नो द्वेष्टि - तं वां जंभे दधामि ।

अवस्थावा नामास्युदीची दिक्।

तस्यांस् ते वरुणोऽधिष्ठितिस् तिरश्चराजी रक्षिता

▼ यश चाधिष्ठितिर् ...{Loading}...

यश चाधिष्ठितिर्, यश च गोपा - ताभ्यां नमस्, तौ नो मृडयताम्।
ते य द्विष्मो, यश च नो द्वेष्टि - तं वां जंभे दधामि ।

अधिष्ठिती नामासि बृहुती दिक्।

तस्यांस् ते बृहस्पतिर् अधिष्ठितिः श्वित्रो रक्षिता

▼ यश चाधिष्ठितिर् ...{Loading}...

यश चाधिष्ठितिर्, यश च गोपा - ताभ्यां नमस्, तौ नो मृडयताम्।
ते य द्विष्मो, यश च नो द्वेष्टि - तं वां जंभे दधामि ।

वृशिनी नामासीयं दिक्।

तस्यांस् ते युमोऽधिष्ठितिः कूल्माष-ग्रीवो रक्षिता

▼ यश चाधिष्ठितिर् ...{Loading}...

यश चाधिष्ठितिर्, यश च गोपा - ताभ्यां नमस्, तौ नो मृडयताम्।
ते य द्विष्मो, यश च नो द्वेष्टि - तं वां जंभे दधामि ।

④ २२ 'हेतयो नामस्थ' ...{Loading}...

'हेतयो नामस्थ' इति पद्मयोग्यान्

▼ ३० -३५ हेतयो नामस्थ ...{Loading}...

हेतयो नामं स्थ, तेषां वः पुरो गृहा, अग्निर् व इष्वः, सलिलो वात-नामम्।

(वाताशिनो हि सर्पः। तस्य वातस्य नमिता = उपस्थापयिता। नपुंसकलिङ्गं सामान्यविवक्षयाः।)

▼ Tebhyo vo nama H ...{Loading}...

तेभ्यो वो नमस्, ते नो मृडयत।

▼ ते य द्विष्मः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः

ते यन् द्विष्मो

यश्च नो द्वेष्टि

तव् वो जम्भे दधामि ॥

निलिम्पा नामं स्थ, तेषां वो दक्षिणा गृहा, पितरो व इष्वः, सर्गरो वात-नामम्।

▼ Tebhyo vo nama H ...{Loading}...

तेभ्यो वो नमस्, ते नो मृडयत।

▼ ते य द्विष्मः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः

ते यन् द्विष्मो

यश्च नो द्वेष्टि

तव् वो जम्भे दधामि ॥

वृत्रिणो नामं स्थ, तेषां वः पुश्चाद् गृहा, स्वप्रो व इष्वः, गह्वरो वात-नामम्।

▼ Tebhyo vo nama H ...{Loading}...

तेभ्यो वो नमस्, ते नो मृडयत।

④ २३ 'शतायुधाय' ...{Loading}...

'शतायुधाय' इति पश्च,

▼ ३४ शतायुधाय वातवैर्याय ...{Loading}...

शतायुधाय शतवैर्याय

शतोतये उभिमाति-पाहै^(नमः)। शतयैं यो नश् शुरदो अर्जीतान्
इन्द्रो नेष्द अति दुरितानि विश्वा ।▼ ३८ ये चत्वारः पृथग्यो^(=पन्थानो) देवयानां

अन्तरा द्यावा-पृथिवी वियन्ति ।

तेषायै अ-ज्यानिम^(ज्या जगयां) अ-जीतिम् अवहृत् -
तस्मै नो देवाऽ परि दत्तेह सर्वे ।

▼ 42 ग्रीष्मो हेमन्त उत नो वसन्तश

शुरद् वर्षास् सुवितन^(सु) नो अस्तु ।

तेषाम् ऋतूनां शत-शारदानान्

निवात एषाम् अभ्ये स्याम ।

▼ 46 इदुवस्त्राय परिवस्त्राय ...{Loading}...

इदुवस्त्राय^(संवत्सर+२) परिवस्त्राय^(संवत्सर+१)

सर्ववस्त्राय कृषुता बृहन् नमः ।

तेषायै वयै सुमतौ यज्ञियानान्

ज्योग् अर्जीता अहतास् स्याम ।

▼ 50 भूद्रान् नश् श्रेयुस् समनैष देवास्!

त्वयौ उव्सेन^(अव=रक्षणे) समशीमहि त्वा^(सोम!) ।स नो मयो-भूष पितो^(अन्न) आ विशस्तु

शन् तोकाय तुनुवै स्योनः ।

④ २४ 'भूतं भव्य भविष्यत' ...{Loading}...

▼ ११ पर्यामिहमन्तः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः

भूतं भव्य भविष्यद् वपुद्व स्वाहा नमः।

ऋक् साम् यजुर् वपुद्व स्वाहा नमः।

ग्रायूत्री त्रिष्टु जगती वपुद्व स्वाहा नमः।

पृथिव्यं अन्तरिक्षम् द्यौर् वप्तु स्वाहा नमः।
 अग्निर् वायुः सूर्यो वप्तु स्वाहा नमः।
 प्राणो व्यानोऽपानो वप्तु स्वाहा नमः।
 अन्नं कृषिर् वृष्टिर् वप्तु स्वाहा नमः।
 पिता पुत्रः पौत्रो वप्तु स्वाहा नमः।
 भूर् भुवः सुवर् वप्तु स्वाहा नमः।

④ २५ 'इन्द्रो दधीचो अस्थभिः' ...{Loading}...

'इन्द्रो दधीचो अस्थभिः' इत्यनुवाको

▼ ०८ अथव-गोर-इटका: - इन्द्रो दधीचो ...{Loading}...

▼ १३ इन्द्रो दधीचो ...{Loading}...

(ज्येष्ठास्थः, रोहिणीस्थो वा) इन्द्रो दधीचो (=serpens/ orion) अस्थभिः
 वृत्राण्य अप्रतिष्कृतः।
 जुघानं नवतीर् नवं (→हेमन्त-दिनानि)।

▼ १४ इष्टप्रशस्य योन्युरः ...{Loading}...

इच्छन् अश्वस्य (→यज्ञस्य) यच् छिरः (→अग्निः, उत्तरायणारम्भ-सूर्यवत् दधिकावाणं [pegasus])
 पर्वतेष्व (→मेघेष्व, हेमन्त-मासेष्व) अपश्चितम्।
 तद् विद्व छ्र्युणावंति।



bce-3000-01-13 rohiNI
 jyeShThA equinox
 shatabhiShak pUrva
 phAlgurI solstice

▼ १५ अत्राह गोरमन्त्रत ...{Loading}...

अत्राह् (=अस्मित्रे) गोर् (=गन्तु: [चन्द्रमसो]) अमन्त्
 नाम् त्वष्टुर् (=दीपस्यादित्यस्य उत्तरायणारम्भे) अपीच्यम् (=अपचितम्, अन्तर्हितम् [रात्रौ])। इत्था (=इत्थं)
 चन्द्रमसो गृहे (=अमावास्यायाम, फाल्गुनीषु पौर्णमास्यां वा)॥

▼ ०१ इन्द्रमिहायिना बुहादिव्यमकेमन्त्रकला: ...{Loading}...

इन्द्रम् इद् गृथिनो (→गायका:) बृहद् (साम्रा)
 इन्द्रम् अकेभिर् (→अर्च, ऋक्) अर्किणः।
 इन्द्रं वाणीर् (→यजूंषि) अनूषत् (→णु स्तुतौ)॥

▼ ०२ इन्द्र इद्+धयोः सच् (←सच् अनुसरणे)

समिश्ल आ वचो युजां।
 इन्द्रो वंशी हिरण्ययः॥ (५)

▼ ०३ इन्द्रा दीपय चक्षस्

आ सूर्यं रोहयद् दिवि।
 वि गोभिर् अद्रिम् ऐरयत्॥ (५)

▼ ०४ इन्द्र वाजेषु नो ऽव

सुहस्त्र-प्रधनेषु च।
 उग्रं उग्राभिर् ऊतिभिः॥

▼ ०५ तमिन्द्र वाजयामसि ...{Loading}...

तमिन्द्र वाजयामसि
 मुहे वृत्रायु हन्तवे।
 स वृषां वृषभो भुवत्॥

▼ विशान-प्रस्तुति ...{Loading}...

इन्द्रस् स दामने कृतः।
 ओजिष्टस् स बले हितः।
 द्युम्नी क्षोकी स सौम्यः।

▼ सर्वाप टीका: ...{Loading}...

▼ विशान-प्रस्तुति ...{Loading}...

गिरा वंशो न सम्भृतः।
 सबलो अनपच्युतः।
 वृवृख्युर् उग्रो अस्तृतः॥ ३५॥

▼ सर्वाप टीका: ...{Loading}...

▼ विशान-प्रस्तुति ...{Loading}...

④ २६ 'चक्षुषो हेते' ...{Loading}...

यजुर्वेदे विश्वासटिप्पन्यः | +०२ उदकशास्ति: (पूर्णपाठः)

'चक्षुषो हेते' इत्यारभ्य 'भ्रातृव्यं पादयामसि' इत्यन्तं

▼ चक्षुषो हेते ...{Loading}...

⑥ मानवाण्यम्

▼ विशान-प्रस्तुति ...{Loading}...

चक्षुषो हेते मनसो हेते,

वाचो हेते ब्रह्मणो हेते।

यो मा ऽघायुर् अभिदासंति (→अभिचरति),

तम् अग्ने मेन्या (→मन्युना) अमेनिं कृणु।

▼ सर्वाप टीका: ...{Loading}...

▼ विशान-प्रस्तुति ...{Loading}...

यो मा चक्षुषा यो मनसा,

यो वाचा ब्रह्मणा ॐ घायुर् अभिदासंति।

तयोऽग्ने त्वं मेन्या,

अमुम् अमेनिं कृणु।

▼ सर्वाप टीका: ...{Loading}...

⑥ अभिचार-प्रताकारः

▼ विशान-प्रस्तुति ...{Loading}...

यत् किञ्चासो मनसा यच् च वाचा,

यज्ञेर् ज्ञुहोति यज्ञुषा हविभिः।

तन् मृत्युर् निर्द्रित्या संविदानः (→समाहितः),

पुरा दिष्टाद् (→दैवात् तदनुकूलाद्) आहुतीर् अस्य हन्तु।

▼ सर्वाप टीका: ...{Loading}...

⑥ प्रतिज्ञा

▼ विशान-प्रस्तुति ...{Loading}...

यातुधाना निर्द्रितिर् आद् (→अनु) रक्षः,

ते अस्य प्रन्त्व अनृतेन सृत्यम्।

इन्द्रेषिता आज्यमस्य मध्नन्,

मा तत् समृद्धि यद् असौ कुरोति।

▼ सर्वाप टीका: ...{Loading}...

⑥ आभिचार-प्रताकारः

▼ विशान-प्रस्तुति ...{Loading}...

हन्मि तेऽह कृत ए हुविः,

यो मे घोरम् अर्चीकृतः (→अकार्पा:)।

अपाचौ त उभौ बाहू,

अपनहाम्य (→बन्नामि) आस्यम्।

▼ सर्वाप टीका: ...{Loading}...

अपनहामि ते बाहू,

अपनहाम्य आस्यम्।

अग्नेर् देवस्य ब्रह्मणा,

सर्वं ते ऽवधिष्ठं कृतम्।

▼ सर्वाप टीका: ...{Loading}...

⑥ आभिचार-प्रताकारः

▼ विशान-प्रस्तुति ...{Loading}...

पुरा ऽमुष्य वषष्टारात्,

यज्ञं देवेषु नस् कृधि।

स्विष्टम् अस्माकं भ्यूयात्,

माऽस्मान् प्राप्तु अरातयः।

▼ सर्वाप टीका: ...{Loading}...

अन्ति द्वे सुतो अग्ने,

भ्रातृव्यस्याऽभिदासंतः।

वषष्टारेण वज्रेण,

कृत्या ए हन्मि कृताम् अहम्।

▼ सर्वाप टीका: ...{Loading}...

प्रातश् चाहो निपीयति (→बायते)

अद्या तम् इन्द्रवज्रेण,

भ्रातृव्यं पादयामसि (→पातयामि)।

▼ सर्वाप टीका: ...{Loading}...

④ २७ 'प्राणो रक्षति' ...{Loading}...

▼ ५१ उपहाम्य - प्राणो रक्षति ...{Loading}...

▼ ०१ प्राणो रक्षति ...{Loading}...

प्राणो रक्षति विश्वम् एजत्।

इर्यो भूत्वा बहुधा बहूनि।

स इथ् सर्ववृ व्यानशे (→व्यासवान)।

▼ ०१ प्राणो रक्षति ...{Loading}...

▼ 02 यो इका ... {Loading} ...

या देवा देवेषु विभूर् अन्तः ।
 आ-वृद् ऊदात्^(वचने) ख्वेत्रिय् अंध्-गद् वृषा ।
 तम् इत् प्राणम् मनुसोपे शिख्वत ।
 अग्रं देवानाम् इदम् अंतु नो हुविः ।

▼ 02 यो इका ... {Loading} ...

▼ 03 मनभित्तेदम् ... {Loading} ...

मनसुश चित्ता+इदम् ।
 भूतम् भव्यं च गुप्त्वे ।
 तद् +हि देवेष्व अंग्रियम् ॥1॥

▼ 03 मनभित्तेदम् ... {Loading} ...

▼ 04 आ न ... {Loading} ...

आ न एतु पुरश्च चरम् ।
 सुह देवैर् इम् इवाम्^(=आहानम्) ।
 मनश्च श्रेयसिश्रेयसि ।
 कर्मन्^(→णि) यज्ञ-पतिन् दधत् ।⁽⁵⁾

▼ 04 आ न ... {Loading} ...

▼ 05 जपताम् जागतम् ... {Loading} ...

ज्युषताम् मे वाग् इदः हुविः ।
 विराइ देवी पुरोहिता ।
 हुव्य-वाइ अनेपायिनी ।

▼ 05 जपताम् जागतम् ... {Loading} ...

▼ 06 यथा रूपाणि ... {Loading} ...

यथा रूपाणि बहुधा वदन्ति ।
 पेशाऽसि देवाऽपरमे जनित्रै ।
 सा नो विराइ अनेपस्फुरन्ती ॥2॥
 वाग्-देवी ज्युषताम् इदः हुविः ।

▼ 06 यथा रूपाणि ... {Loading} ...

▼ 07 चखदेवानाश्चामनते ... {Loading} ...

चख्वार् देवानाम्^(→सूर्यः) ज्योतिर् अमृते न्यक्तम् ।
 अस्य^(→सर्वस्य) विज्ञानाय बहुधा निर्धीयते ।
 तस्य^(→चक्षुषोः) सुम्रम् अशीमहि ।
 मा नो हासीद् विचख्वणम् ।

▼ 07 चखदेवानाश्चामनते ... {Loading} ...

▼ 08 आपूर्विव- प्रतीरताम् ... {Loading} ...

आयुर् इन् नं प्रतीर्यताम् ।
 अनन्धाश्च चख्वुषा वयम् ।
 जीवा ज्योतिर् अशीमहि ।
 सुवर् ज्योतिर् उतामृतम् ।

▼ 08 आपूर्विव- प्रतीरताम् ... {Loading} ...

▼ 09 श्रोत्रेण भवमुत ... {Loading} ...

श्रोत्रेण भद्रम् उत शृण्वन्ति सत्यम् ।
 श्रोत्रेण वाचम् बहुधोद्यमानाम् ।
 श्रोत्रेण मोदश च महश च श्रूयते ।
 श्रोत्रेण सर्वा दिश् आ शृणोमि ।

▼ 09 श्रोत्रेण भवमुत ... {Loading} ...

▼ 10 यन् प्राच्या ... {Loading} ...

येन् प्राच्या उत दाख्विणा । प्रतीच्यै दिशश्च शृण्वन्त्य् उत्तरात् ।
 तद् इच् छ्रोत्रम् बहुधोद्यमानम् ।
 अरान् न नेमिऽ परि सर्वम् बभूव ॥3॥⁽⁵⁾

▼ 10 यन् प्राच्या ... {Loading} ...

(4) २८ 'सिंह व्याघ्र' ... {Loading} ...

▼ 00 ओदन-वक् - विक्षयाम् ... {Loading} ...

▼ विश्वास-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

सिंहे व्याघ्र उत या पृदाकौ^(=अजगरे) ।
 त्विषिर् अग्नौ ब्राह्मणे सूर्ये या ।
 इन्द्र्यै या देवी सुभगा जजानं ।
 सा नु आगुन् वर्चसा सर्वं विदुना ।

▼ शब्दपृष्ठ टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वास-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

या राजन्यै, दुन्दुभाव् आयतायाम् ।
 अश्वस्यै कन्द्यै, पुरुषस्य मायौ ।
 इन्द्र्यै या देवी सुभगा जजानं ।
 सा नु आगुन् वर्चसा सर्वं विदुना ।

▼ शब्दपृष्ठ टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वास-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

यजुर्वेद विश्वासटिप्पन्यः | +०२ उदकशास्ति: (पूर्णपाठः)

या हस्तिनि द्वीपिनि या हिरण्ये ।
 त्विषिर् अश्वेषु पुरुषेषु गोषु ॥16॥
 इन्द्र्यै या देवी सुभगा जजानं ।
 सा नु आगुन् वर्चसा सर्वं विदुना ।

▼ शब्दपृष्ठ टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वास-प्रस्तुति: ... {Loading} ...

रथे, अश्वेषु, वृषभस्य वाजे ।
 वाते, पर्जन्ये, वरुणस्य शुष्मे ।
 इन्द्र्यै या देवी सुभगा जजानं ।
 सा नु आगुन् वर्चसा सर्वं विदुना ।

▼ शब्दपृष्ठ टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

(हे आज्यमन्थ!) राइ असि। विराइ असि।

▼ शब्दपृष्ठ टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

सुम्राइ असि। स्व-राइ असि।

▼ शब्दपृष्ठ टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

इन्द्राय त्वा तेजस्वते तेजस्वन्तः श्रीणामि ॥17॥

▼ शब्दपृष्ठ टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

इन्द्राय त्वा पर्यस्वते पर्यस्वन्तः श्रीणामि ।

▼ शब्दपृष्ठ टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

(आज्यमन्थ!) तेजोऽसि। (यजमान!) तत् ते प्रयच्छामि ।

▼ शब्दपृष्ठ टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

तेजस्वद अस्तु मे मुखम् ।

तेजस्वच्छिरो अस्तु मे ।

तेजस्वान् विश्वतं प्रत्यङ्गः ।

तेजस्वा सम्पिपृष्ठि मा ।

▼ शब्दपृष्ठ टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

ओजस्वद अस्तु मे मुखम् । ओजस्वच्छिरो अस्तु मे ।

ओजस्वान् विश्वतं प्रत्यङ्गः । ओजस्वा सम्पिपृष्ठि मा ।

▼ शब्दपृष्ठ टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

पर्योऽसि । तत्ते प्रयच्छामि ॥18॥

▼ शब्दपृष्ठ टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

पर्यस्वद अस्तु मे मुखम् ।

पर्यस्वच्छिरो अस्तु मे ।

पर्यस्वान् विश्वतं प्रत्यङ्गः ।

पर्यस्वा सम्पिपृष्ठि मा ॥19॥

▼ शब्दपृष्ठ टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

आयुरसि । तत्ते प्रयच्छामि ।

▼ शब्दपृष्ठ टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

आयुष्मद् अस्तु मे मुखम् ।

आयुष्मच्छिरो अस्तु मे ।

आयुष्मान् विश्वतं प्रत्यङ्गः ।

आयुषा सम्पिपृष्ठि मा ।

▼ शब्दपृष्ठ टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

इमम् अग्ने आयुषे वर्चसे कृधि ।

प्रियः रेतो वरुण सोम राजन् ।

मातेवैस्मा अदिते शर्म यच्छ ।

विश्वे देवा जर-दितिर् यथा उस्त ॥20॥

▼ शब्दपृष्ठ टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

आयुर् असि।

विश्वायुर् असि। सुवर्युर् असि, सर्वम् आयुर् असि।

▼ शब्दपृष्ठ टीका: ... {Loading} ...

▼ विश्वास-प्रस्तुति:

यतो वातो मनोजवाः ।

यतः ख्वरन्ति सिन्धवः ।

तासां त्वा सर्वसां रुचा ।

अभिविश्वामि वर्चसा ।

▼ संबोध टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

समुद्र इवासि गृह्णना॑ ।

सोमे इवास्य अदौ॒म्यः ।

अ॒ग्निर् इव विश्वत॒ प्र॒त्यङ्कः ।

सूर्य इव ज्योतिषा विभू॑: ॥21॥⁽⁵⁾

▼ संबोध टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति:

अ॒पाय॑ यो द्रवं॑ रसः ।

तम् अ॒हम् अ॒स्मा आ॑मुष्यायुणाय्^(→पुत्राय)

तेजसे ब्रह्मवर्चुसाय गृह्णामि ।

▼ विश्वाम-प्रस्तुति:

अ॒पाय॑ य ऊर्मौ रसः ।

तम् अ॒हम् अ॒स्मा आ॑मुष्यायुणाय्

ओजसे वीर्याय गृह्णामि ।

▼ विश्वाम-प्रस्तुति:

अ॒पाय॑ यो मध्यतो रसः ।

तम् अ॒हम् अ॒स्मा आ॑मुष्यायुणाय्

पुष्टै॒ प्र॒जननाय गृह्णामि ।

▼ विश्वाम-प्रस्तुति:

अ॒पाय॑ यो युज्ञियो रसः ।

तम् अ॒हम् अ॒स्मा आ॑मुष्यायुणाय्

+ आ॒युषे दीर्घायुत्वाय गृह्णामि ॥22॥

④ २९ 'अहमस्मि', ...{Loading}...

▼ ०८, वहवादपश्चान् सूक्तानि ...{Loading}...

⑥ अन्तर्म

▼ ४९१ अहोपल प्रश्नमा ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

अ॒हम् अ॒स्मि प्रथम॒जा (=प्रथमजनायिता) कृतस्य (=यज्ञस्य) ।

पूर्व॑ देवेभ्यो अ॒मृतस्य नाभिः ।

यो मा॑ ददाति॒, स इद् एव मा॑ (अन्तर्मूर्खः) ऽऽवाः (=आवृणोति [पश्चात्]) ।

अ॒हम् (दात्रे) अन्त्रम्, (अदत्वा) अन्त्रम् अ॒दन्तम् अच्चि॑ ।

▼ संबोध टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

पूर्वम् (मरण/नरक-) अ॒ग्रे॑र अपि॑ दहृत्य अन्त्रम् (अदातारम्) ।

युत् तौ॑ (→दाता, दाता च) हा॑ ऽऽसते, अहम् (←स्वरः??) उत्तरेषु॑ ।

व्यात्तम् अस्य (=अन्त्र-देवस्य) पूर्शवं॑स् (=ये उदातारस् तान्त्रिति) सु॒जम्भम् ।

पश्यन्ति॑ धीरा॑ (→दातारः), प्रचरन्ति॑ पाकाः (=मूढा [अदातारः]) ।

▼ संबोध टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

जहाम्य॑ अ॒न्यन्, न जहाम्य॑ अ॒न्यम् ।

अ॒हम् अन्त्र, (उक्त-नियम-) वशम् इच् चेरामि॑ ।

(दात्रदात्रोः) सु॒मानम् अर्थ॑ (→नियमं) पर्य॑मि॑ (केवलम्) - "भुञ्जत् (=पालयन्)" ।

को माम् अन्त्र मनुष्यो दयेत?" ।

▼ संबोध टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

पराके॑ (→लोके) अन्त्र निहितं लोक ए॒तत् ।

विश्वैर् देवैः पितृभिर् गुसम् अन्त्रम् ।

यद् अ॒द्यते॑ लुप्यते॑, यत् परोप्यते॑ (=वहिस्त्यज्यते) (अस्मिल॑ लोके) ।

शृतमी॑ (=०१), सा तु॒नूर मे॑ बभूव (पर-लोके) ।

▼ संबोध टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

मु॒हान्तौ॑ चूरु॑ (=कुम्भौ) सकृद् दु॒ग्धेन॑ पप्रो॑ (+पूरणे) ।

दिवं॑ च पृ॒श्चि॑ (=स्वल्पम् [अपि]) पृथिवी॑ च सूक्म् ।

तत् सु॒पि॒न्तो॑ न मिनन्ति॑ (=हिंसन्ति आत्मनः) वै॒धसः ।

नैतद् भूयो भवति॑, नो कर्नीयः॑ (अपि॑ च पर्यासः) ।

▼ संबोध टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

अन्त्र प्राणम्, अन्त्रम् अपानम् आ॒हुः ।

अन्त्र मृत्युं॑ तम् उ॑ जीवातु॑म् (=जीवनौषधिम्) आ॒हुः ।

अन्त्रम् ब्रह्माणो॑ जु॒रसंव॑ वदन्ति॑ ।

अन्त्रम् आ॒हु॒ प्र॒जननम् प्र॒जानाम् ।

▼ संबोध टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

यजुर्वेदे विश्वासटिप्पन्यः | +०२ उदकशान्तिः (पूर्णपाठः)

मो॒घम् अन्त्र॑ विन्दते॑ अ-प्र॑-चेता॑: (अदातुत्वेन लक्षितः) |

सृत्यम् ब्र॑वीमि॑ वध॑ इ॒थस् तस्य॑ ।

नार्यमणम् पृष्ठति॑ नो॑ सखायम् ।

केवलांगो॑ भवति॑ केवलादी॑ ।

▼ संबोध टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

अ॒हम् मेघस् स्तु॒नयन् वर्षन् अ॒स्मि॑ ।

माम् अ॒दन्त्य॑, अ॒हम् अ॒द्य॑ अ॒न्यान् ॥ 61 ॥

अ॒ह॑ सद् अ॒मृतो॑ भवामि॑ ।

मद् आ॑दित्या॑ अधि॑ सर्वे॑ तपन्ति॑ ।

▼ संबोध टीका: ...{Loading}...

⑥ वाक्

▼ ०३३१ देवो॑ वाक्यम् ...{Loading}...

▼ ११ देवो॑ वाप्तमजनयन्ति॑ ...{Loading}...

देवो॑ वाचम् अ॒जनयन्त देवास्

तां॑ विश्वरूपा॑ पश्वो॑ वदन्ति॑ ।

सा नो॑ मृद्ग्रेषु॑म् ऊर्जु॑ दुहाना॑

धेनुर् वाग् अ॒स्मान् उप॒सुष्टुतेरु॑ ।

▼ 011 ...{Loading}...

यद् वाग् वदन्त्य॑ अविचेतुनानि॑

राष्ट्रै॑ देवानाँ॑ निष्पाद॑ मन्त्रा॑ (अस्मत्कर्मणि॑) ।

चतु॑स्तु॑ (दिव्देवता॑) ऊर्जु॑ दुहु॑ पर्याँसी॑

क्षस्विद् अस्याः॑ परमं॑ जंगाम ।

▼ 010 ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

अनन्ताम् अन्ताद् अधि॑ निर्मिता॑ मुहीय॑

यस्या॑ देवा॑ अ॒दधुर् भोजनानि॑ (होममत्रैरश्रन्ति॑) ।

एकांक्षरां॑ द्विपदां॑ पद॑पदां॑ च

वाच॑ देवा॑ उप॒जीवन्ति॑ विश्वे॑ ।

▼ संबोध टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

वाचं॑ देवा॑ उप॒जीवन्ति॑ विश्वे॑

वाचं॑ गन्धर्वाः॑ पूर्शवो॑ मनुष्याः॑ ।

वाचीमा॑ विश्वा॑ भुवनान्य॑ अर्पिता॑

सा नो॑ हवं॑ ज्ञुषताम्॑ इन्द्रपती॑ (बहुप्रीहेर॑ डीप) ।

▼ संबोध टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

वाग् अ॒क्षरं॑ प्रथम॒जा॑ कृतस्य॑

वेदानां॑ माता॑ उमृतस्य॑ नाभिः॑ ।

सा नो॑ ज्ञुषाणोप॑ यज्ञम्॑ आगांद्॑

अवन्ती॑ देवी॑ सुहवो॑ मे॑ अस्तु॑ ।

▼ संबोध टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति: ...{Loading}...

याम्॑ कृष्णो॑ मन्त्रकृतो॑ मनीषिणः॑+

+अ॒न्वैच्छन्॑ देवास्॑ तपसा॑ श्रमेण॑ ।

तां॑ देवो॑ वाचं॑ हृविषा॑ यजामहे॑

सा नो॑ दधातु॑ सुकृतस्य॑ लोके॑ ।

▼ संबोध टीका: ...{Loading}...

▼ चतुर्वारि॑ वाक् परिमिता॑ पदानि॑

तानि॑ विदुर् ब्राह्मणा॑ ये॑ मनीषिणः॑ ।

गुहा॑ त्रीणि॑ (=परा-पश्यन्ती-मध्यमा॑) निहिता॑ नेङ्यन्ति॑

तुरीय॑ वाचो॑ (वैखरी॑) मनुष्यो॑ वदन्ति॑ ॥

▼ 045 ...{Loading}...

⑥ श्रद्धा॑

▼ ८१५२० श्रद्धा॑ ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति:

श्रद्धया॑ ऋग्निस्त्वमिध्यते॑ ।

श्रद्धया॑ विन्दते॑ हृविः॑ ।

श्रद्धाभग्नस्य॑ मूर्धनि॑ ।

इदं मै उदितं कृषि ॥

▼ 002 ...{Loading}...

▼ ०३ यथा देवा ...{Loading}...

यथा देवा असुरेषु

श्रद्धाम् उग्रेषु चक्रिरे ।

एवं भोजेषु यज्वस्व

अस्माकम् उदितं कृषि ॥

▼ 003 ...{Loading}...

▼ ०४ श्रद्धा देवा ...{Loading}...

श्रद्धां देवा यजमाना

वायुगेषु उपासते ।

श्रद्धां हृदय्यैया इकूत्या (=संकल्पक्रिया [उपासते]),

श्रद्धयां विन्दते वसु ॥

▼ 004 ...{Loading}...

▼ ०५ श्रद्धा प्रातर्-हवामहे ...{Loading}...

श्रद्धां प्रातर् हवामहे

श्रद्धां मध्यादिनं परि ।

श्रद्धां सूर्यस्य निष्ठुचि (=निष्ठाने)

श्रद्धे श्रद्धापयेह नः ॥

▼ 005 ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति ...{Loading}...

श्रद्धा देवानधि वस्ते ।

श्रद्धा विश्वम् इदञ्ज् जगत् ।

श्रद्धाऽऽ कामस्य मातरम् ।

हृविषा वर्धयामसि ।

▼ मवाप टीका: ...{Loading}...

⑥ब्रह्म

▼ ८ ११-२६ ब्रह्म जज्ञानं ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति ...{Loading}...

ब्रह्म (=मत्त: ([सौरमण्डलयज्ञ])) जज्ञानं (=उत्पन्नम) प्रथमं पुरस्ताद्

वि सौमतस् सुरुचो वेन आवः ।

स वृद्धयां (=मूले भव: ([खस्य सूर्यः])) उपमा अस्य विष्णा: (=विष्णितः),

सुतश्च योनिम् (सूर्यम्) असंतश्च विवः (=विवृतवान) ।

▼ विश्वाम-प्रस्तुति ...{Loading}...

पिता विराजाम्, कृष्णो रयीणाम् ।

अन्तर्गिरव्यव् विश्व-रूप आविवेश ।

तम् अर्केर् अभ्यर्चन्ति वथसम् ।

ब्रह्म सन्तुम् ब्रह्मणा वृद्धयन्तः ।

▼ मवाप टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति ...{Loading}...

ब्रह्म देवान् अंजनयत् ।

ब्रह्म विश्वम् इदञ्ज् जगत् ।

ब्रह्मणः ख्यत्रन् निर्मितम् ।

ब्रह्म ब्राह्मण आत्मना ।

▼ मवाप टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति ...{Loading}...

अन्तर् अस्मिन् इमे लोकाः ॥ ६७ ॥

अन्तर् विश्वम् इदञ्ज् जगत् ।

ब्रह्मैव भूतानाम् ज्येष्ठम् ।

तेनु कोऽर्हति स्पर्धितुम् ।

▼ मवाप टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति ...{Loading}...

ब्रह्मन् देवास् त्रयस्-त्रिशत् ।

ब्रह्मन् इन्द्र-प्रजापती ।

ब्रह्मन् हृ विश्वा भूतानि ।

नावीवान्तस् सुमाहिता ।

▼ मवाप टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति ...{Loading}...

चतस्र आशाऽ प्रचरन्त्वग्रयः ।

इमन्त्रो यज्ञन्तयतु प्रजानन् ।

घृतम्पिन्वन्तजरः सुवीर्म् ॥ ६८ ॥

ब्रह्म सुमिद्वत्याहृतीनाम् ।

▼ मवाप टीका: ...{Loading}...

▼ ०६ आ गावो अम्नन ...{Loading}...

▼ ०७ आ गावा ...{Loading}...

आ गावो अग्मन् उत भुद्रम् अकन्त्

सीदन्तु गोष्ठे रुणयन्त्व अस्मे ।

प्रजावती॒॒ पुरुर॒॒पा इह *स्युर्

इन्द्राय पूर्वी॒॒ उपसो दुहानाः ।

▼ 001 ...{Loading}...

▼ ०२ इन्द्रो यज्वने ...{Loading}...

इन्द्रो यज्वने (हविः) पृणते च शिक्षत्य्

उपेद दंदाति, न स्वं मुषायति ।

भूयौभूयो रयिम् इद् अस्य वृद्धयन्त्

अभिन्ने खिल्ये (स्वर्गे) नि दधाति देवयुम् (=देवकामम) ॥

▼ 002 ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति ...{Loading}...

न ता (गा:) नैशन्ति (←नश्), न दंभाति तस्करः।

नैनां अमित्रो व्यथिर् (←व्यथ) आदधर्षति ।

देवाँश् च याभिर् यजते॑ ददाति॑ च

ज्योग् इत् ताभिः॑ (उभय-लोकयोः) सचते॑ (←समवाये) गोपतिः॑ सुह् ॥

▼ मवाप टीका: ...{Loading}...

▼ ०४ न ता ...{Loading}...

न ता (गा:) अर्वा॑ (=अश्वः) रेणु-ककाटो॑ (=उत्थापकः) अश्वते॑ (स्वाभाविक-वेगात)

न संस्कृत-त्रम् (यष्टि-मन्त्रम) उप॑ यन्ति॑ ता अभि॑ ।

उरुगायम् अभ्यं॑ (स्थानं) तस्य॑ ता अनु॑

गावो॑ मर्तस्य॑ वि चरन्ति॑ यज्वनः ॥

▼ 004 ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति ...{Loading}...

गावो॑ भग्ने॑, गावु॑ इन्द्रो॑ मे अच्छात्॑ ।

गावु॑ स॒ सोम॑स्य॑ प्रथमस्य॑ भृख्यः॑ ।

इमा॑ या॑ गावु॑स॑, स॑ जंनासु॑ इन्द्रः॑ ।

इच्छामीद्॑ + हृदा॑ मनसा॑ चिदिन्द्र॑म् ।

▼ मवाप टीका: ...{Loading}...

▼ ०६ यूय गावो॑ ...{Loading}...

यूय गावो!॑ मेदयथा॑ कृशं॑ चिद्॑ (स्वामिनम),

अ-श्रीरं॑ (=श्लीलं) चित्॑ कृणुथा॑ सु-प्रतीकम्॑ (अङ्ग-पुष्टा)।

भूदं॑ गृहं॑ कृणुथ भद्र-वाचो॑

बृहद्॑ वो॑ वयं॑ (=अत्र) उच्यते॑ सुभासु॑ ॥

▼ 006 ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति ...{Loading}...

प्रजावती॑: (गा:), सू-यवंसं॑ (भक्षणे॑) रिशन्ती॑ः।

शुद्धा॑ अपः॑ सु-प्रपाणे॑ पिबन्ती॑ः।

मा॑ वः॑ स्तेन॑ ईशत्॑ माघशसः॑ः।

परि॑ वो॑ हेती॑ रुद्रस्य॑ वृज्यात्॑ ।

▼ मवाप टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति ...{Loading}...

उपेदम्॑ उपुपर्चनम्॑ (तृणादिकं)

आसु॑ गोषूप-पृच्यताम्॑ ।

उप॑-र्षभस्य॑ रेतसि॑ ।

उप॑-न्द्र॑ तव॑ वीर्य॑ ॥ ७० ॥

▼ मवाप टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति ...{Loading}...

④३० 'ता सूर्या॑ चन्द्रमसा॑', ...{Loading}...

▼ ०३, शुक्रकृष्णप्राचीन वृत्तानां ...{Loading}...

⑥सूर्याचन्द्रमसा॑

▼ १०१-०६ ता सूर्याचन्द्रमसा॑ ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति ...{Loading}...

ता॑ सूर्याचन्द्रमसा॑ विश्व-भृत्यामा॑ महत्॑ ।

तेजो॑ वसुमद्॑ राजतो॑ दिवि॑ ।

सामांत्माना॑ चरतस्॑ साम-चारिणा॑ (न भेद-चारिणो)॑ ।

ययोर्॑ ब्रृतन्॑ न मुमे॑ जातु॑ देवयो॑ः।

▼ मवाप टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुति ...{Loading}...

उभाव॑ अन्त॑ परि॑

पर्तीं द्युमद् विश्व-विदा॒ उभा॑ दि॒वः ।
सूर्या॑ उभा॑ चन्द्रमसा॑ विचख्युणा॑ ॥ 71 ॥
विश्व-वारा॑ वरिवा॑ (=पूजितो) +उभा॑ वरेण्या॑ ।
ता॑ नो॑ इवतम् मतिमन्ता॑ महिन्ता॑ ।

▼ संक्षेप टैक्स ... {Loading} ...
▼ विश्व-प्रस्तुति ... {Loading} ...
विश्व-वर्परी॑ (=वप) प्रतरणा॑ तरन्ता॑ ।
सुवर्-विदा॑ दृश्ये॑ भूरि॑-रश्मी॑ ।
सूर्या॑ हि॑ चन्द्रा॑ वसु॑ त्वेष-दर्शता॑ ।
मनुस्विनो॑भा॑ उनुचरुतो॑ नु॑ सन्॑ दिव॑म् ।

▼ संक्षेप टैक्स ... {Loading} ...
▼ ०० अस्य अर्थ ... {Loading} ...
अस्य॑ (=वेदन्द्रस्य) श्रवो॑ नृदः॑ सु॑ स बिप्रति॑
द्यावाक्षामा॑ पृथिवी॑ दर्शतं॑ (=दर्शनीयं) वपुः॑ ।
अस्मे॑ (=अस्मभ्य) सूर्याचन्द्रमसा॑ उभिक्षे॑ (=कथयसि)
श्रुद्धे॑ (=श्रद्धया) कम्॑ (=मुखम्) इन्द्र॑ चरतो॑ वि॑-तर्तुरम्॑ (=त्वरया) ॥

▼ ००२ ... {Loading} ...
▼ विश्व-प्रस्तुति ... {Loading} ...
पूर्वापरञ्ज॑ चरतो॑ मायैयैतो॑ ।
शिशू॑ क्रीडन्तो॑ परि॑ यातो॑ अ-ध्वरम्॑ (=अ-हिस्म → यज्ञम्) ।
विश्वान्य॑ (तयोर) अन्यो॑ भुवना॑ उभि॑ चष्टे॑ ।
ऋतू॑ अन्यो॑ विदधंज॑ जायते॑ पुनः॑ । (5)

▼ संक्षेप टैक्स ... {Loading} ...
⑥पावमान्यः - अद्वा॑ वहतम्
▼ विश्व-प्रस्तुति ... {Loading} ...
हिरण्यवर्णश॑ शुचय॑ पावका॑,
यासु॑ जात॒x कशयो॑, यास्व॑ इन्द्रः॑ ।
अग्निय॑ या॑ गर्भन्॑ दधिरे॑, विरूपास॑ -
ता॑ नु॑ आपुश॑ शश॑ स्योना॑ भवन्तु॑ ।

▼ विश्व-प्रस्तुति ... {Loading} ...
▼ विश्व-प्रस्तुति ... {Loading} ...
यासा॑ राजा॑ वरुणो॑ याति॑ मध्ये॑,
सत्यानृते॑ अवुपश्यज॑ जनानाम् ।
मधुश॑-चुतूश॑ शुचयो॑ या॑ पावकास॑ -
ता॑ नु॑ आपुश॑ शश॑ स्योना॑ भवन्तु॑ ।

▼ विश्व-प्रस्तुति ... {Loading} ...
▼ विश्व-प्रस्तुति ... {Loading} ...
यासान॑ देवा॑ दिवि॑ कृ॒णन्ति॑ भ॒रव्यय॑ -
या॑ अ॒न्तरिक्षे॑ बहुधा॑ भवन्ति॑ ।
या॑ पृथिवीम्॑ पर्यसो॑नन्ति॑ शुक्रास॑ -
ता॑ नु॑ आपुश॑ शश॑ स्योना॑ भवन्तु॑ ।

▼ विश्व-प्रस्तुति ... {Loading} ...
▼ विश्व-प्रस्तुति ... {Loading} ...
शिवेन॑ मा॑ चख्युषा॑ पश्यतापश॑ -
शिवयो॑ तुनुवोप॑ स्पृशतु॑ त्वचंम्॑ मे॑ ।
सर्वा॑ अग्नी॒श् अंपसु॑-षदो॑ हुवे॑ वो॑,
मयि॑ वर्चो॑ बलुम्॑ ओजो॑ नि॑ धत्त ।

▼ विश्व-प्रस्तुति ... {Loading} ...
⑥आपः
▼ विश्व-प्रस्तुति ... {Loading} ...
आपो॑ भद्रा॑, घृतम्॑ इद्॑ आप॑ आसुर्॑ -
अग्नीषोम॑ बिश्रुत्य॑, आप॑ इत्॑ ताः॑ ।
तीव्रो॑ रसो॑ मधु॑-पृचाम्॑ अरङ्ग-गुम्॑ (→रसः)
आ मा॑ प्राणेन॑ सु॑ह॑ वर्चसा॑ गन्॑ ।

▼ संक्षेप टैक्स ... {Loading} ...
▼ विश्व-प्रस्तुति ... {Loading} ...
आद॑ (=अतः॑) इत्॑ पंश्याम्य॑ उत्॑ वा॑ शृणुम्य॑
आ मा॑ घोपो॑ गच्छति॑ वाङ्म्॑ नं॑ आसाम् ।
मन्यै॑ भेजानो॑ (←भज) अ॒मृतस्य॑ तर्हि॑
हिरण्य-वर्ण॑ अ॒तृपय॑ युदा॑ वः॑ ।

▼ संक्षेप टैक्स ... {Loading} ...
▼ ०० अप॑ इत्॑ ... {Loading} ...
आपो॑ हि॑ षा॑ मयोभुवस्॑
ता॑ नो॑ ऊर्जे॑ (जा॑) दंधातन॑ ।
मुहे॑ रणो॑ (रमणीयाय) चक्षसे॑ (=दर्शनाय) ॥

▼ ००१ ... {Loading} ...
⑥नासदीयम्

▼ ९ ०८-१६ नासदीयम् ... {Loading} ...
▼ १२९ ... {Loading} ...
▼ संक्षेप टैक्स ... {Loading} ...
⑥०१ नासदासीत्रा॑ सदासीत्तदानोम् - त्रिष्टप
▼ विश्व-प्रस्तुति ... {Loading} ...
नासद्॑ आसीन्॑, नो॑ सदासीत्॑ तदानीम्॑ । नासीद्॑ रजो॑, नो॑ व्योमा॑ पुरो॑ यत्॑ ।
किम्॑ आवरिवः॑ (=आवरणीयं) ? कुहु॑ (=क) ? कस्य॑ शर्मन्॑ (जे॑) ? अम्भु॑ किम्॑ आ॑सीद्॑ गहनं॑
गभीरम्॑ ?

⑥०२ न मृत्युरासादमतम् - त्रिष्टप
▼ विश्व-प्रस्तुति ... {Loading} ...
न मृत्युरु॑ अ॒मृतं॑ तर्हि॑ न । रात्रियु॑ अहं॑ आसीत्॑ प्रकृतः॑ (=सङ्केतः॑ [ज्योतीषीष]) ।
आर्नीद्॑ (=अचेष्यत) अवात॒०१ (स्वयमाश्रयेण) स्व॒धयु॑ तद्॑ एकम्॑ (ब्रह्म) । तस्माद्॑ +हा॒इन्यं॑ न पुरः॑
किञ्चनासं॑ ।

⑥०३ तम॑ आसीत्॑, तमसा॑ गृ॒ढम्॑ अग्ने॑ प्रकृतम्॑ (=रहस्यम्) । (यथा॑) सु॒लिल॑११ सर्वम्॑ आ॑ह॒दम्॑
।
तुच्छेनाभ्व॑ अपि॒हितं॑ यद्॑ आसीत्॑ । तमस॑स्॑ तंन्॑-महिना॑ जाय॑तैकम्॑ (जगत) ।

⑥०४ कामस्तदग्र॑ समवतृताधि॑ - त्रिष्टप
▼ विश्व-प्रस्तुति ... {Loading} ...
कामस॑ तद्॑ अग्ने॑ समवृतृताधि॑ (=आधिको॑) । मनसो॑ रेतः॑ प्रथुम्॑ यद्॑ आसीत्॑ ।
सृतो॑ बन्धुम्॑ असंति॑ निरंविन्दन्॑ । हृदि॑ प्रतीष्या॑ कवयो॑ मनीषा॑ (=बुद्धा॑) ।

⑥०५ तिरश्चीना॑ वितता॑ - त्रिष्टप

▼ विश्व-प्रस्तुति ... {Loading} ...
तिरश्चीनो॑ विततो॑ रश्मिर॑ एषाम्॑ । अ॒धस्विद्॑ आ॑सी॒श्वद्॑; उ॒परिस्विद्॑ आ॑सी॒श्वत्॑ ।
रेतो॒धा॑ (=बीजानि॑) आ॑सन्॑, महिमाने॑ (पर्वतादयः॑) आ॑सन्॑ ।
स्व॒धा॑ (शक्ति॑: [माया॑]) अ॒वस्तात॑ (=अधस्तात) प्रयतिः॑ (प्रयतः॑) पुरस्तात॑ ।

⑥०६ को॑ अद्वा॑ वैदु॑ क इह॑ प्रवोचत्॑ । कुत्॑ आ॑ जाता॑ कुत्॑ इय॑ विसृष्टिः॑ ।

अ॒र्वाग॑ देवा॑ अ॒स्य॑ विसृज्जनाय॑ । अथा॑ को॑ वैदु॑ यते॑ आ॑ बृभूव॑ ।

⑥०७ इय॑ विसृष्टिर॑ यतं॑ आ॑बृभूव॑ । यदि॑ वा॑ (स्वरूपं॑) दुधे॑ यदि॑ वा॑ न ।

यो॑ अ॒स्याध्यक्षः॑ परमे॑ व्यैम॑-न्॑ सो॑ अ॒ङ्ग॑ वैदु॑ यदि॑ वा॑ न वैदु॑ ।

▼ ०४ कि॑ विद्वन॑ ... {Loading} ...

कि॑ स्विद्वन॑ क उ॑ स वृ॒क्ष आ॑सु॑ (आ॑सीत्॑ डति॑ तैत्तिरीयपाठः॑) -
यतो॑ द्यावापृथिवी॑ निष्टृत्यु॑ (-तक्ष) ।
मर्नैषिणो॑ मनसा॑ पृ॒च्छतेद्॑ उ॑ तद्॑ -
यद्॑ अ॒ध्यतिष्ठ॑ भुवनानि॑ धृ॒रयन्॑ ।

▼ ००४ ... {Loading} ...

▼ विश्व-प्रस्तुति ... {Loading} ...
ब्रह्म॑ वन्म्॑ ब्रह्म॑ स वृ॒क्ष आ॑सीत्॑ ॥ 76 ॥
यतो॑ द्यावापृथिवी॑ निष्टृत्यु॑ (-तक्ष) ।
मर्नैषिणो॑ मनसा॑ विब्र॑वीमि॑ वः॑ ।
ब्रह्म॑ अ॒ध्यतिष्ठ॑ भुवनानि॑ धृ॒रयन्॑ ।

▼ संक्षेप टैक्स ... {Loading} ...

⑥भाय-सूक्तम् - प्रातर॑ आ॑श्रेम
▼ ९ १७ प्रातर॑ आ॑श्रेम ... {Loading} ...
▼ ०१ प्रातरश्च॑ प्रातरश्च॑ ... {Loading} ...
▼ ०१ प्रातरश्च॑ प्रातरश्च॑ ... {Loading} ...
प्रातर॑ अ॒ग्नि॑, प्रातर॑ इन्द्र॑ हृवामहे॑
प्रातर॑ मित्रावरुणा॑, प्रातर॑ अ॒श्विन॑॑ ।
प्रातर॑ भर्ग॑, पूषण॑, ब्रह्म॑स्पति॑
प्रातः॑ सो॑मम्॑, उत॑ रुद्र॑ हृवैम्॑ ॥१॥

▼ ०१ प्रातरश्च॑ प्रातरश्च॑ ... {Loading} ...

▼ ०२ प्रातरश्च॑ प्रातरश्च॑ ... {Loading} ...

▼ ०३ प्रातरश्च॑ भगव॑ ... {Loading} ...

प्रातर॑-जित्॑ (=जयशील) भगव॑ उ॒ग्रं॑ हृवैम्॑
वृयं पुत्रम्॑ अ॒दिते॑र॑ यो॑ विद्युता॑।
आ॒प्रश्च॑ (=दरिद्रश) चिद्॑ यं॑ मन्यैमानस॑ तुरश॑ (=त्वरमाणो॑)-चिद्॑
राजा॑ चिद्॑ यं॑ भर्ग॑ भृक्षी॑ (=भजामी॑) त्याह॑ ॥२॥

▼ ०४ प्रातरश्च॑ प्रातरश्च॑ ... {Loading} ...

▼ ००२ ... {Loading} ...

▼ ०३ प्रातरश्च॑ भगव॑ ... {Loading} ...

▼ ०४ प्रातरश्च॑ भगव॑ ... {Loading} ...

भग् प्रणेतुर् भग् सत्यंराधो!
भगेमां धियम् उदवा_(=रक्ष) ददन् नः ।
भग् प्रणो जनयू गोभिर् अश्वैर्
भग् प्र नृभिर् नृवन्तः स्याम ॥३॥

उतेदार्णो भगवन्तः स्याम+
+उत प्रपित्व (=सायक्काले) उत मध्ये अहाम् ।
उतोदिता मध-वन्त! सूर्यस्य
वयं देवाना सुमूलौ स्याम ॥४॥

भग एव भग-वाँ अस्तु देवास्
तेन वयं भगवन्तः स्याम ।
तं त्वा भग् सर्व इज् जोहवीमि_(←जोहवीतीति शाकले)
स नो भग पुर एता भवेह ॥५॥

(३००० BCE इति काले फाल्नीषु प्रोष्ठपदासु च सोरायनवर्तनम् अदश्यतेति प्रासङ्गिक स्यात्)

अर्वाचीनं वसु-विदु_(=धनलब्धारं) भग् नो
रथम् इवाश्वा वजिन् आ वहन्तु ॥६॥

(३००० BCE इति काले फाल्नीषु प्रोष्ठपदासु च सोरायनवर्तनम् अदश्यतेति प्रासङ्गिक स्यात्)

अश्वावतीर् गोमतीर् न उपासो
वीरवतीस् सदम् उच्छन्तु_(=प्रभातं कुवन्तु) भद्राः ।
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीना_(=आप्यायन्त्यः)
यूयं पात स्वस्तिभिस् सदा नः ॥७॥

④ ३१ 'अग्नेनःपात', ... {Loading}...

- zodiac = ऋतस्य पथा + इति बालगङ्गाधरः।
- टीका: - तैत्तिरीयब्राह्मणभाष्ये सायणीय अत्र।
- सर्वस्मिन् भाग्य आदिमा ऋक् पुरोनुवाक्या होत्रा - उर्ध्वर्युणा चोदितेन - वाच्या। अपरा याज्या उर्ध्वर्युणा।

⑥ कृत्तिका: - अग्निः

अग्निर् नपातु कृत्तिकाः। नक्षत्रन् देवम्_(=द्योतमानम्) इन्द्रियम्।
इदम् आंसावृं विचक्षुणम्। हुविर् आसन् जुहोत ना।

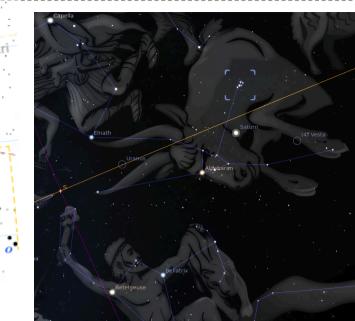
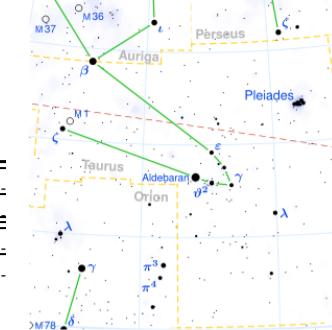
यस्य भान्ति रुमयो यस्य केतवः।
यस्येमा विश्वा भुवनानि सर्वाः।
स कृत्तिकाभिर् अभि सवृः सानाः।
अग्निर् नो_(=अस्मान्) देवस् सुविते_(=सुप्राप्ते {कर्मफले}) दधातु॥

सुविते - अन्तोदातः: - सूपमानात् क्तः।

{अग्नये स्वाहा, कृत्तिकाभ्यः स्वाहा।
अम्बायै स्वाहा।
दुलायै स्वाहा।
नितन्त्यै स्वाहा।
अन्त्रयन्तै स्वाहा।
मेघयन्त्यै स्वाहा।
वर्षयन्त्यै स्वाहा।
चुपुणिकायै स्वाहा।}

▼ ०१ कृत्तिका ... {Loading}...

▼ विश्वाम-टिप्पनी



(Pleiades)

- अत्र विषुवदिनम् इति तैत्तिरीयब्राह्मणाद् अनुमेयम् ~ २३०० BCE।

⑥ रोहिणी - प्रजापतेः

▼ ०३ प्रजापते रोहिणी ... {Loading}...

प्रजापते₍₌₎ रोहिणी वैतु_(=भुक्षाम्) पर्णी। विश्वरूपा बृहती चित्रभानुः।

सा नो यज्ञस्य सुविते_(=सुप्राप्ते {कर्मफले}) दधातु। यथा जीवेम शुरदस् सर्वोराः।

▼ विश्वाम-टिप्पनी

जीवेम - “तास्यनुदात्तेन्दिददुपदेशाल् लसार्वधातुकम् अनुदात्तम् अन्विडोः” इत्य अनुदातः प्रत्ययः।

▼ ०३ प्रजापते रोहिणी ... {Loading}...

रोहिणी देव्य उदगात् पुरस्तात्।

विश्वा रूपाणि प्रतिमोदमाना।

प्रजापतिः हृविषा वृथ्यन्ती।

प्रिया देवानाम् उपयातु यज्ञम्॥

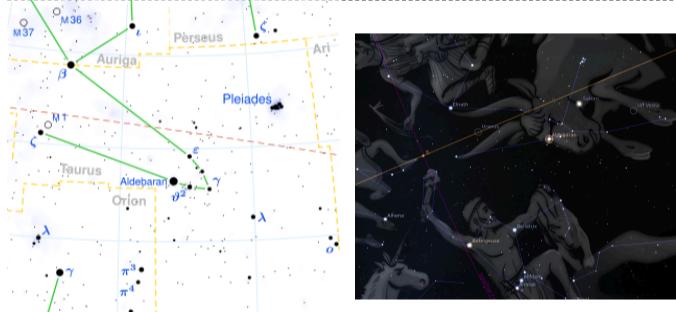
▼ ०४ रोहिणी ... {Loading}...

{प्रजापतेये स्वाहा रोहिण्यै स्वाहा।

रोचमानायै स्वाहा प्रजाभ्यः स्वाहा।}

▼ ०२ रोहिणी ... {Loading}...

▼ विश्वाम-टिप्पनी



(Aldebaran)

- रोहिद्वर्णा नाम्नैव। ब्रह्महृदयं = capella = β taurii खलु रोहिणीशकटे (Taurus-मुखम्) वर्तते।

• “prajāpati rohiṇyām agnim asrjata” इति तैत्तिरीयब्राह्मणे। प्रजापति-रोहिणी-सङ्गमतः कृत्तिकास्व अग्निर् जात इति कृत्वा तात्रिकाग्निमुखे दैवतसङ्गमेनान्निं जायमानम् भावयन्तीति कस्तूरिरङ्गः।

• प्रजापतिः पुरा मृगशीर्षेण सम्बद्धः, पश्चाद् रोहिण्या, तयोस् सङ्गमतो ऽग्निः कृत्तिकासु जातः - एतद् विषुवस्थानचलन-द्योतकम् भाति।

• प्रजापत्यनुसरणकथा पश्चादुच्यते।

• विषुवदिनम् अत्रावर्तत ३००० BCE इति वर्षे।

⑥ मृगशीर्षम् - समः

▼ ०५ सोमा गजा ... {Loading}...

सोमो राजा मृगशीर्षेण आगन्_(=आयातु)।

शिवन् नक्षत्रम् प्रियम् अस्य धाम।

आप्यायमानो बहुधा जनेषु।

रेतप्रजाय यजैमाने दधातु।

▼ ०५ सोमा गजा ... {Loading}...

▼ ०६ यज्ञ ... {Loading}...

यत् ते नक्षत्र मृगशीर्षम् अस्ति।

प्रिय॑ राजन् प्रियतमम् प्रियाणाम्।

तस्मै ते सोम हृविषा विधेम।

शन् न एषि द्विपदे शज् चतुर्पदे॥

▼ विश्वाम-टिप्पनी

द्विपद - “द्वित्रिग्यां पाद्मनूर्धसु बहुव्रीहो”

▼ ०६ यज्ञ ... {Loading}...

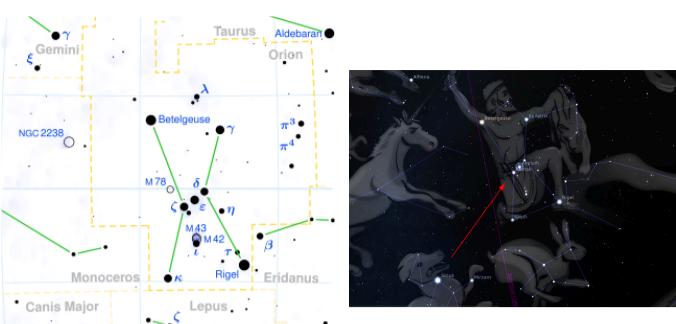
{सोमाय स्वाहा मृगशीर्षय स्वाहा।

इन्वकाभ्यः स्वाहैषीधीभ्यः स्वाहा।

राज्याय स्वाहा ऽभिजित्यै स्वाहा।}

▼ ०३ मृगशीर्षः ... {Loading}...

▼ विश्वाम-टिप्पनी



(Orion belt)

- पुरा प्रजापतिना सम्बद्धम्। “प्रजापतेर् यत् सहजम् पुरस्तात्” इत्यनेन मृगशीर्षे उद्यन्नस्योलेखो विशुवकाल इति केचित् - (~Apr 26 Julian 4500 BCE TW)।
 - आग्रहायणी +इत्यपि नाम - पणिन्य-अमरौ तथा। तैत्तिरीयसंहितायां (७.२ इत्यत्र) आग्रहयन्म् इत्यपि। पुरा उद्यन्नयेष्यो तदैवाक्रियत - तत्रायनविशेषस्यारभात्।
 - वृषाकपिसूक्तम् अपि तद्विषये प्रवृत्तम्, यदा विषुवस्थानं वृषराशाव् अवर्तत।
 - तस्यैव सूर्येणसहोदिते यज्ञकालस्यारम्भो उर्वतत - तेन हि तस्य सोमाधिपत्यम्, यज्ञ इति नामान्तरम्।
- सोमो हि ब्राह्मणानां राजा। तस्यैवानुकरणं मेखलया दण्डेन +अजिनेन यज्ञोपवीतेनापि - पारसीकेषु ब्राह्मणेषु च!
- मृगशीर्षकथा उध आर्द्रभागे दृश्य।
- वृषाकपिर् इति +ऋग्वेदसूक्त इन्द्रस्य प्रियः, इन्द्राणीमन्युना शुना दषः कर्णे, शिरसा खण्डितः, पश्चात्+क्षान्तः।

⑥आद्र्या - रुद्रः

▼ 07 आद्र्या रुद्रः ... {Loading}...
आद्र्या रुद्रः प्रथमान (=प्रसिद्ध) एति। श्रेष्ठो देवानाम् पतिर् अग्नियानाम् (=गवाम)।
नक्षत्रम् अस्य हृविषा विधेम (=परिचरेम)। मा न व्रजाऽर्गिषुन् मोत वीरान्।

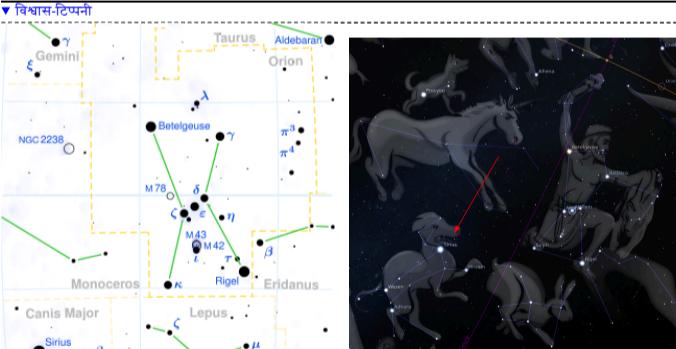
▼ 07 आद्र्या रुद्रः ... {Loading}...

▼ 08 हृतो रुद्रस्य ... {Loading}...
हृतो रुद्रस्य परि णो वृणकु।
आद्र्या नक्षत्रज् ज्युषताऽहुविर् नः।
प्रमुञ्चमानौ** दुरितानि विश्वा।
अपाधशः सन् नुदताम् अरातिम्॥

▼ 08 हृतो रुद्रस्य ... {Loading}...

{रुद्राय स्वाहाऽर्द्रायै स्वहां। पिन्वमानायै स्वाहा पृशुभ्यः स्वाहां।}

▼ 09 आद्र्या ... {Loading}...



⑥पुनर्वसु - आनोदः:

▼ 09 पुनर्वसु ... {Loading}...
पुनर् नो देव्य अदितिस् स्पृणोतु (=प्रीणयतु)।
पुनर्वसू न वृ पुनर् आ+इत्युँयं यज्ञम्।
पुनर् नो देवा अभियन्तु सर्वे।
पुनर्व-पुनर् वो हृविषा यजामः।

▼ 09 पुनर्वसु ... {Loading}...

▼ 10 यजा न ... {Loading}...
युवा न देव्य अदितिर् अनुवा (=अनवर्चोना)। विश्वस्य भूत्री जगतां प्रतिष्ठा।
पुनर्वसू हृविषा वृद्धयन्ती। प्रियम् देवानाम् अप्य एतु पाथः (=हविः)॥

▼ 10 यजा न ... {Loading}...

{अदित्यै स्वाहा पुनर्वसुभ्याम् स्वाहा।
भूत्यै स्वाहा प्रजात्यै स्वाहा।}

▼ 04 पुनर्वसु ... {Loading}...

विश्वास-टिप्पनी



(α , β Geminorum - Castor and Pollux)

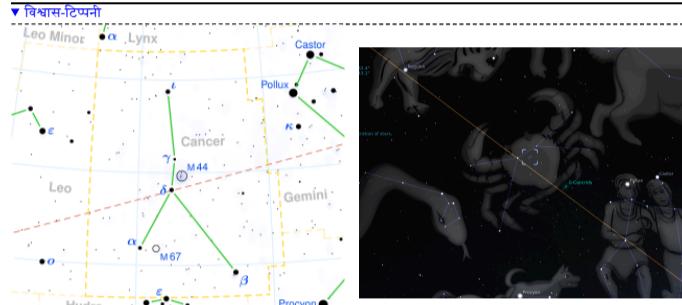
⑥तिष्यम् / पृथ्वीम् - बृहस्पतिः

▼ 11 बृहस्पतिः प्रथमज्ञायमानः ... {Loading}...
बृहस्पतिं प्रथमज्ञायमानः तिष्यन् नक्षत्रम् अभि सम्बभूव।
श्रेष्ठो देवानाम् पृतनासु ज्युषु। दिशोऽनु सर्वा अभयन् नो अस्तु।

▼ 12 तिष्यम् पृथ्वीद्वात् ... {Loading}...
तिष्यम् पुरस्ताद् उत मन्ध्यतो नः। बृहस्पतिर् न वर्ण पातु पृश्वात्।
बाधेतान् द्वेषो अभयङ्क वृष्टुताम् सुवीर्यस्य पतंयस् स्याम।

▼ 12 तिष्यम् पृथ्वीद्वात् ... {Loading}...
{बृहस्पतये स्वाहा॒ तिष्याय॑ स्वाहा॒।
ब्रह्मवृच्साय॑ स्वाहा॒।}

▼ 16 तिष्यम् ... {Loading}...



γ, δ and θ Cancri इति केचित्। Praesepe open cluster (M44) इति केचित्।

⑥आत्रेषा: - सप्तः

▼ 13 इदं सर्पेभ्यो ... {Loading}...
इदं सर्पेभ्यो हृविर् अस्तु ज्युषम्। आश्रेषा येषाम् अनुयन्ति चेतः।
ये अन्तरिक्षम् पृथिवीद्वात् क्षियन्ति (=अधिवसन्ति)। ते नंस् सुर्पासो हवम् आगमिष्ठाः।

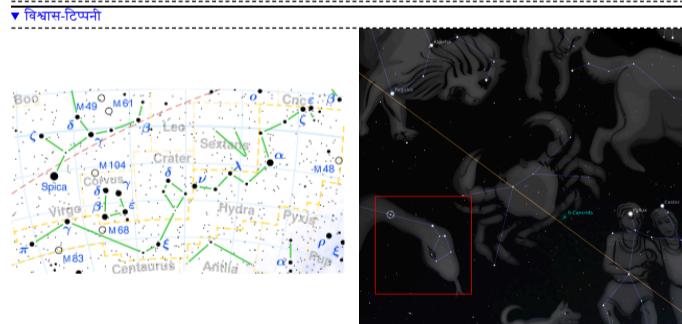
▼ 13 इदं सर्पेभ्यो ... {Loading}...

▼ 14 ये रोचने ... {Loading}...
ये रोचने (मण्डले) सूर्यस्यापि सर्पाः। ये दिवन् देवीम् अनु सुश्वरन्ति।
येषाम् आश्रेषा अनुयन्ति कामम्। तेभ्यस् सुर्पेभ्यो मधुमज् ज्युषोमि।

▼ 14 ये रोचने ... {Loading}...

{सुर्पेभ्यः स्वाहाऽर्द्रेषेषाभ्युः स्वाहां।
दन्दशकेभ्युः स्वाहां॥

▼ 09 आश्रमः ... {Loading}...



● δ, ε, η, ρ, σ, θ Hydrael

● वेदाङ्गज्योतिषानुसारम् अस्य मध्य आसीद् अयनारम्भः ~ ११०० BCE इत्यस्मिन्।

⑥मध्यः - पितरः:

▼ 15 उपहूतां पितरो ... {Loading}...
उपहूतां पितरो ये मध्यासु। मनोजवसस् सुकृतस् सुकृत्याः।
ते नो नक्षत्रे हवम् आगमिष्ठाः। स्वधाभिर् यज्ञम् प्रयत्नज् ज्युषन्ताम्।

▼ 15 उपहूतां पितरो ... {Loading}...

▼ 16 ये अग्निदग्धाः ... {Loading}...
ये अग्निदग्धा ये जनप्रिदग्धाः। ये उमुँ लोकम् पितरं क्षियन्ति।
याऽश च विद्वा याऽउ उ च न प्रविद्वा। मध्यासु यज्ञऽसुकृतम् ज्युषन्ताम्॥

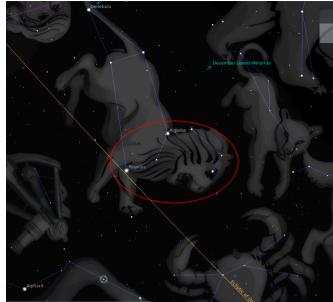
▼ 16 ये अग्निदग्धाः ... {Loading}...

{पितृभ्यः स्वाहा॒ मध्याभ्युः स्वाहाऽनुधाभ्युः स्वाहा॒।
अग्नदाभ्युः स्वाहा॒ उर्म्यतीभ्युः स्वाहा॒।}

▼ 08 मध्यः ... {Loading}...

विश्वास-टिप्पनी

हस्तऽ प्रयच्छत्व् अमृतव् वर्सीयः।
दक्षिणेन प्रतिगृभ्णीम् एनत्।
दातारं अद्य ([एः]) संविता विदेय (=लभेय)।
यो नो हस्ताय प्रसूवाति युज्मम्॥



- Regulus इति केचित्। " 6 stars - entire sickle of Leo" इत्यन्ये।

⑥पर्व-फलायः - अर्थमः

गवाम् पतिः फल्पुर्नीनाम् असि त्वम्।
तद् अर्धमन् वरुण-मित्र चारु।
तन् त्वा व्युः संनितारः (=दातारं) सनीनाम् (=दातव्यानाम्) (-नाम अन्यतरस्याम् इत्य अन्तोदातत्वात् स्वरः)।
जीवा जीवन्तुम् उपु सर्वविशेम।

▼ 17 गवाम्यति फल्पुर्नीनामार्ति ... {Loading} ...

येनेमा विश्वा भुवनानि सञ्जिता। यस्य देवा अनुसयन्ति चेतः।
अर्यमा राजा उजरस् तुविष्मान् (=वृद्धिमान्)। फल्पुर्नीनाम् ऋषभो रोरवीति॥

▼ 18 यन्मा विश्वा ... {Loading} ...

{अर्यमो स्वाहा फल्पुर्नीभ्युः स्वाहा।
पशुभ्युः स्वाहा।}

▼ 19 फाल्पुर्नी ... {Loading} ...

श्रेष्ठो देवानाम् भगवो भगासि। तत् त्वा विदुः फल्पुर्नीस्, तस्य वित्तात् (=विद्धि)।
अस्मभ्युङ् क्षत्रम् अजरः सुवीर्यम्। गोमुद् अश्ववुद् उपु सन् नुदेह।

(=δ, θ Leonis)

- अत्र वै यदा चन्द्रमा उवर्तत ३००० BCE इति वर्षे, तदाभूद् वत्सरारम्भः।
 - विवरणानि सौर-चान्द्र-मान-पृष्ठे।

⑥उत्तर-फलायः - भगः

श्रेष्ठो देवानाम् भगवो भगासि। तत् त्वा विदुः फल्पुर्नीस्, तस्य वित्तात् (=विद्धि)।
अस्मभ्युङ् क्षत्रम् अजरः सुवीर्यम्। गोमुद् अश्ववुद् उपु सन् नुदेह।

▼ 19 श्रेष्ठो देवानाम्यतो ... {Loading} ...

भगो ह दाता भगु इत् प्रदाता। भगो देवीः फल्पुर्नीर् आविवेश।
भगुस्येत् तम् प्रसुवइः गमेम। यत्र देवैस् संधुमाद् (=सहहर्षं) मदेम् (=प्राप्त्याम्)॥

▼ 20 भगो ह ... {Loading} ...

{भगायुः स्वाहा फल्पुर्नीभ्युः स्वाहा।
श्रेष्ठायायुः स्वाहा।}

▼ 20 फाल्पुर्नी ... {Loading} ...

Denebola - β, 93 Leonis

⑥हस्तः - साविता

आयातु देवस् सवितोपयातु।
हिरण्ययेन सुवृता रथेन।
वहनु हस्तः सुभगव् विद्वनापसम् (=विदितकर्मणा युक्तम्)।
प्रयच्छन्तुम् पपुरिम् (=पूरयितारम्) पुण्यम् अच्छ् (=अभिमुखं वर्तमानम्)।

▼ 21 आयातु देवस्यवितोपयातु ... {Loading} ...

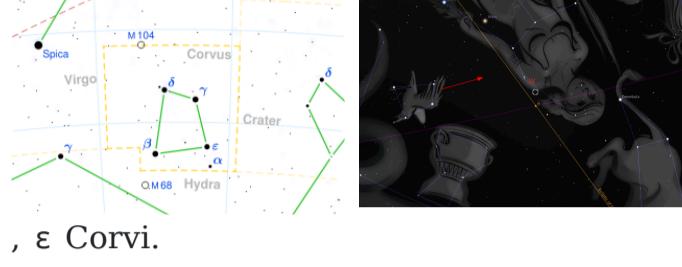
▼ 22 हस्तः ... {Loading} ...

▼ 22 हस्तः ... {Loading} ...

{सवित्रे स्वाहा हस्ताय स्वाहा।
उददते स्वाहा पृणते स्वाहा।
प्रयच्छते स्वाहा प्रतिगृभ्णते स्वाहा।}

▼ 23 हस्तः ... {Loading} ...

▼ विश्वाम-टिप्पनी



Corvus- α, β, γ, δ

, ε Corvi.

⑥चित्रा - त्वष्टा

त्वष्टा नक्षत्रम् अम्भेति चित्राम् (=Spica)
सुभः संसर्येँ (=सुजघनं) युवतीः रोचमानाम्।
निवेशयन् अमृतान् मर्त्याश्श च।
रूपाणि पिश्शन् (=निरूपयन्) भुवनानि विश्वा।

▼ 23 त्वष्टा नक्षत्रम्यति ... {Loading} ...

तन् नुस् त्वष्टा तद् उ चित्रा विचित्राम् (=वौक्षताम्)।
तन् नक्षत्रम् भूरिदा अस्तु मह्यम्।
तत्र प्रजाव् वीरवतीः सनोतु (=ददातु)।
गोभिर् नो अश्वैस् समनकु युज्मम्॥

▼ 24 तपस्वदा गद ... {Loading} ...

{त्वष्टे स्वाहा चित्रायै स्वाहा।
चित्रायै स्वाहा प्रजायै स्वाहा।}

▼ 25 चित्रा ... {Loading} ...

▼ विश्वाम-टिप्पनी



⑥निष्ठा, स्वाति: - वायुः

वायुर् नक्षत्रम् अम्भेति निष्ठाम् (=Arcturus)।
तिग्मशृङ्गे वृषभो रोरुवाणः।
सुमीरयुन् भुवना मातुरिश्वा। (-मातरि आकाशे श्वर्ति वर्षते)।
अपु द्वेषांसि नुदताम् अरातीः।

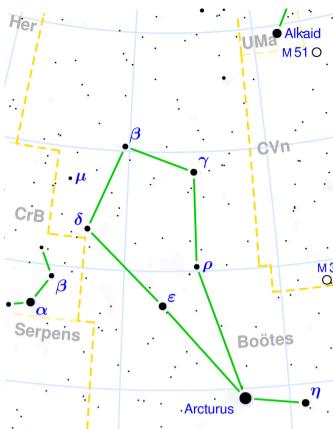
▼ 25 वायुर्नक्षत्रम्यति ... {Loading} ...

तन् नो वायुस् तद् उ निष्ठा शृणोतु।
तन् नक्षत्रम् भूरिदा अस्तु मह्यम्।
तन् नो देवासो अनुजानन्तु कामम्।
यथा तरेम् दुरितानि विश्वा॥

▼ 26 तत्रा वायुस्नद् ... {Loading} ...

{वायवे स्वाहा निष्ठायै स्वाहा।
कामुचारायै स्वाहाऽभिजित्यै स्वाहा।}

▼ विश्वाम-टिप्पनी



⑥ विशाख - इन्द्राग्री

▼ 27 इसमाच्चत्रो यन् ... {Loading} ...

दूरम् अस्मच्छ्वरो यन्तु भूताः।
तद् इन्द्राग्री कृष्णताम् तद् विशाखे।
तन् नो देवा अनुमदन्तु यज्ञम्।
पश्चात् पुरस्ताद् अभयन् नो अस्तु।

▼ 27 इसमाच्चत्रो यन् ... {Loading} ...

▼ 28 नव्यकालामिष्यो ... {Loading} ...

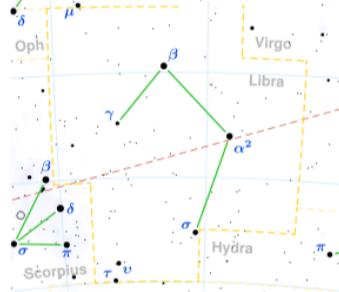
नक्षत्राणाम् अधिपत्नी विशाखे।
श्रेष्ठाव् इन्द्राग्री भुवनस्य गोपौ।
विषूचश् (=विभिन्नगतीन) शत्रून् अप् बाधमानौ।
अप् क्षुधन् नुक्ताम् अर्गतिम्॥

▼ 28 नव्यकालामिष्यो ... {Loading} ...

{इन्द्राग्रीभ्याऽ स्वाहा विशाखाभ्याऽ स्वाहा।
श्रेष्ठाय॑ स्वाहा उभिजित्यै स्वाहा।}

▼ १४ विशाख ... {Loading} ...

▼ विशाख-टिप्पनी



a, β Librae। रामायणानुसारम् इक्ष्वाकूणां नक्षत्रम् - 6.4.51

⑥ पूर्णम्

▼ 29 पूर्ण पश्चदत् ... {Loading} ...

पूर्णा पश्चाद् उत् पूर्णा पुरस्तात्।
उन् मध्यतः पौर्णमासी जिंगाय (शत्रू)।
तस्यान् देवा अधि सुवृंसन्तः।
उत्तमे नाकं इह माद्यन्ताम्।

▼ 29 पूर्ण पश्चदत् ... {Loading} ...

▼ 30 पूर्ण सूर्यो ... {Loading} ...

पूर्थो (=विस्तीर्णा) सुवर्चा युवते: सुजोपाः।
पौर्णमास्य उदगाच् छोभमाना।
(दुर्गतिपरिहारण) आप्याययन्ती दुरितानि विश्वाः।
उरुन् (=विस्तीर्णम्) दुहाय॑ (लिङ्गव्यत्ययः विभिन्नव्यत्ययो वा) यजमानाय यज्ञम्।

▼ 30 पूर्ण सूर्यो ... {Loading} ...

{पौर्णमास्ये स्वाहा कामाय॑ स्वाहा गंत्यै स्वाहा।}

④ ३२ 'क्रच्यास्म', ... {Loading} ...

▼ २. यज्ञवल्याणा यात्यवाक्याः ... {Loading} ...

⑥ अनरापाः - मित्रः

▼ 01 क्रच्यास्म ... {Loading} ...

क्रच्यास्म हृव्येर् नमसोपुसद्य, मित्रन् देवं (१), मित्रधेयन् (=मित्रेण सम्पाद्यन्) नो अस्तु।
अनुराधान् हृविषा वृथ्यन्तः।
शतन् जीवेम् शरदः सर्वीरा:।

▼ 01 क्रच्यास्म ... {Loading} ...

▼ 02 वित्तव्यमुद्यात्प्रस्तात् ... {Loading} ...

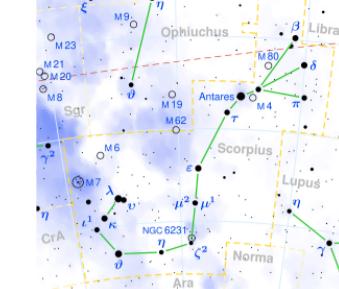
चित्रम् नक्षत्रम् उदगात् पुरस्तात्।
अनुराधास् इति यद् वदन्ति।
तन् मित्र एति पथिभिर् देवयानैः।
हिरण्ययैर् वित्तैर् अन्तरिक्षे॥

▼ 02 वित्तव्यमुद्यात्प्रस्तात् ... {Loading} ...

{मित्राय॑ स्वाहा उदगाधेभ्यः स्वाहा।
मित्रधेयाय॑ स्वाहा उभिजित्यै स्वाहा।}

▼ १५ अनरापा ... {Loading} ...

▼ विशाख-टिप्पनी



β, δ, η, ρ Scorpionis

▼ ६ ज्येष्ठा - इन्द्रः

▼ 03 इन्द्र ज्येष्ठम् ... {Loading} ...

इन्द्रो ज्येष्ठाम् अनु नक्षत्रम् एति।
यस्मिन् वृत्रवै वृत्रतूर्ये (=वृत्रवधे) तुतारी।
तस्मिन् वयम् अमृतन् दुहानाः।
क्षुधन् तरेम् दुरितिन् दुरिष्टिम्।

▼ 03 इन्द्र ज्येष्ठम् ... {Loading} ...

▼ 04 परन्द्राय वृषभाय ... {Loading} ...

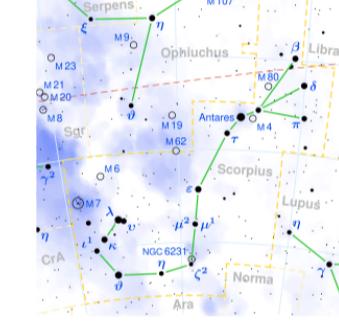
पुरन्द्राय वृषभाय धृष्णवै।
अषाढाय (=अपरिष्ठाय) सहमानाय मीढुषे (=सेचकाय {वृष्णा})।
इन्द्राय ज्येष्ठा मधुमद् दुहाना।
उरुङ् कृष्णोतु यजमानस्य लोकम्॥

▼ 04 परन्द्राय वृषभाय ... {Loading} ...

{इन्द्राय॑ स्वाहा ज्येष्ठाय॑ स्वाहा।
ज्येष्ठाय॑ स्वाहा उभिजित्यै स्वाहा।}

▼ १६ ज्येष्ठा ... {Loading} ...

▼ विशाख-टिप्पनी



(α, σ, and τ Scorpionis इति

केचित्! Antares इत्यन्ये - द्वितीया रोहिणीवेति ब्राह्मणम्।

▼ ६ मलम् - निक्रितः

▼ 05 मूलम् प्रूजावै वृत्रवतीवै विदेय (=लभेय)।

मूलम् प्रूजावै वृत्रवतीवै विदेय (=लभेय)।
पराच्य (=पराङ्मुखा) एतु निर्क्रितिः पराचा (मार्गेण)।
गोभिर् नक्षत्रम् (एव) पुशुभिस् समक्तम्।
अहर् भूयाद् यजमानाय मह्यम्।

▼ 05 मूलम् प्रूजावै वृत्रवतीवै ... {Loading} ...

▼ 06 अहन् अत् ... {Loading} ...

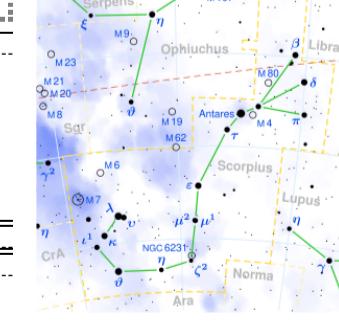
अहर् नो अद्य सुविते (=सुप्राप्ते {कर्मफले}) दधातु। मूलन् नक्षत्रम् इति यद् वदन्ति।
पराचीवै वृचा निर्क्रितिन् नुदामि।
शिवम् प्रूजायै शिवम् अस्तु मह्यम्।

▼ 06 अहन् अत् ... {Loading} ...

{प्रूजापत्ये स्वाहा मूलाय॑ स्वाहा।
प्रूजायै स्वाहा।}

▼ १७ मूलम् ... {Loading} ...

▼ विशाख-टिप्पनी



(ζ, η, θ, ι, κ, λ, and ν Scorpionis! मूलायाङ्गल्व आकाशगङ्गाकेन्द्रम् अपि वर्तते!)

▼ ६ अषाढाः पृचाः - आपः

▼ 07 या दिव्या ... {Loading} ...

या दिव्या आपञ् पयसा सम्भूवः (=आकाशगङ्गा पार्श्वे वर्तमाना)।
(मेघादिरूपा) या अन्तरिक्षे उत् (नद्यादिषु) पार्थिवीर् याः।
यासाम् अषाढा अनुयन्ति कामम्।

ता न् आपुः शः स्योना (सुखहेतवः) भवन्तु।

▼ 07 य विष्णु ... {Loading} ...

▼ 08 याश कृष्ण ... {Loading} ...

याश् च कृष्ण् याश् च नादांस् समुद्रियाः।

याश् च वैश्नन्तीर् (=पल्लभवः) उत प्रांसुचीर् (=प्रागता) याः।

यासाम् अषाढा मधुं भृक्षयन्ति।

ता न् आपुः शः स्योना (सुखहेतवः) भवन्तु॥

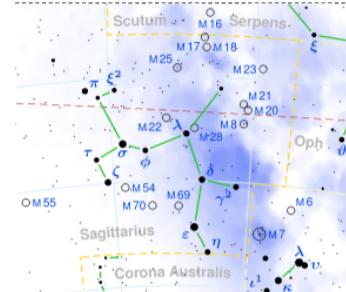
▼ 09 याश कृष्ण ... {Loading} ...

{अ॒द्यः स्वाहा॑ उषाढाभ्युः स्वाहा॑।

सुमुद्रायु॑ स्वाहा॑ कामायु॑ स्वाहा॑।}

▼ 10 अपादः ... {Loading} ...

▼ विश्वास्टिप्पन्यः



(δ, γ, η and ε Sagittarii) जलरूपाया आकाशज्ञायाः केन्द्रम् अस्य पार्श्वे।

⑥ अपादः: उत्तरः - विश्व देवः:

▼ 09 ततो विश्वे ... {Loading} ...

तन् नो विश्वु उप शृणवन्तु देवाः।

तद अषाढा अ॒भिसंयन्तु यज्ञम्।

तन् नक्षत्रम् प्रथताम् पृशुयः।

कृषिर् वृष्टिर् यज्मानाय कल्पताम्।

▼ 09 याश विष्णु ... {Loading} ...

▼ शुभ्राक्षया ... {Loading} ...

शुभ्राक्षया युवतयस् सुपेशसः।

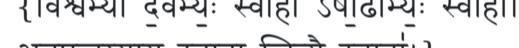
कर्मकृतस् सुकृतो वीर्यवतीः।

विश्वान् देवान् हृविषां वृथयन्तीः।

अ॒षाढा॑ कामम् उपायन्तु यज्ञम्॥

▼ 10 याश कृष्ण ... {Loading} ...

▼ विश्वास्टिप्पन्यः



(φ, ζ, tau and σ Sagittarii)

⑥ अभिजित्

▼ 11 विश्वास्टिप्पन्यः-यज्ञवास्मिन्तः ... {Loading} ...

यस्मिन् ब्रह्मभ्यज्युत् सर्वम् एतत्।

अ॒मुज् च लोकम् इ॒दम् ऊ च सर्वम्।

तन् नो नक्षत्रम् अभिजिद् विजित्या।

श्रियन् दधात्व् अहृणीयमानम्।

▼ 11 विश्वास्टिप्पन्यः-यज्ञवास्मिन्तः ... {Loading} ...

▼ 12 अ॒मो लोको ... {Loading} ...

उमौ लोकौ ब्रह्मणा॑ सञ्जितेमौ।

तन् नो नक्षत्रम् अभिजिद् विचंष्टाम् (=विख्यापयतु)।

तस्मिन् वृयम् पृतनास् सञ्जयेम।

तन् नो देवासो अनुजानन्तु कामम्॥

▼ 12 अ॒मो लोको ... {Loading} ...

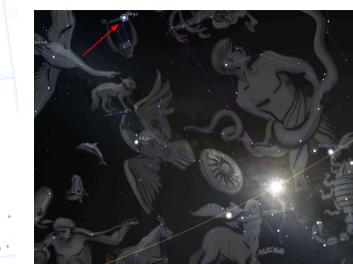
▼ विश्वास्टिप्पन्यः

{ब्रह्मणे॑ स्वाहा॑ इभिजिते॑ स्वाहा॑।

ब्रह्मलोकायु॑ स्वाहा॑ इभिजित्यै॑ स्वाहा॑।}

▼ 20 अभिजित् ... {Loading} ...

▼ विश्वास्टिप्पन्यः



(Vega)

⑥ श्रीणा॑ / श्रीवणम् - विष्णुः:

▼ 13 शृवन्ते॑ श्रीणमतत्य ... {Loading} ...

शृणवन्ति॑ श्रीणाम् अ॒मृतस्य गोपाम्।

पुण्याम् अस्या॑ उप॑शृणोमि॑ वाचम्।

मृहीन् देवीवै॑ विष्णु॑-पतीम् अजूर्याम् (=अज्वराम्)।

प्रतीर्चैम् एनाऽहुविषां॑ यजामः।

▼ 13 शृवन्ते॑ श्रीणमतत्य ... {Loading} ...

▼ 14 श्रीपा॑ विष्णुरुग्माणी॑ ... {Loading} ...

त्रैधा॑ विष्णुरु॑ उरु-गायो॑ (गयो॑) विचक्रमे।

मृहीन् दिवेम् पृथिवीम् अ॒न्तरिक्षम्।

तच् छ्रोणैति॑ (अत्र॑) श्रव॑ (=कीर्तिम्) इ॒च्छमाना।

पुण्यु॑ श्लोकै॑ यज्मानाय कृण्वती॥

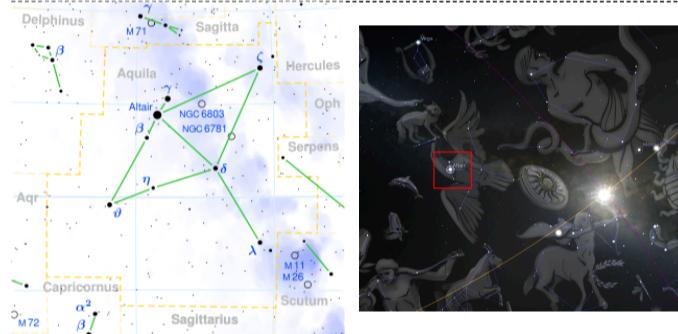
▼ 14 श्रीपा॑ विष्णुरुग्माणी॑ ... {Loading} ...

{विष्णुवे॑ स्वाहा॑ श्रीणायै॑ स्वाहा॑।

श्लोकायै॑ स्वाहा॑ श्रुतायु॑ स्वाहा॑।}

▼ 20 श्रीणा॑ ... {Loading} ...

▼ विश्वास्टिप्पन्यः



(α, β and γ Aquilae)

⑥ धनेष्ठै॑/ श्रीविष्णुः - वसवः:

▼ 15 अ॒षो देवा॑ ... {Loading} ...

अ॒षो॑ देवा॑ वसवस् सो॒म्यासः।

चतो॑सो देवीर् अ॒जरा॑ श्रविष्ठाः।

ते॑ यज्ञम् पान्तु॑ रजस॑ पुरस्तात्।

सु॑वैत्सुरीणम् अ॒मृतै॑ स्वुस्ति।

▼ 15 अ॒षो देवा॑ ... {Loading} ...

▼ 16 यज्ञरूपा॑ पान्तु॑ ... {Loading} ...

यज्ञन् न॒ पान्तु॑ वसव॑ पुरस्तात्।

दक्षिणै॑तो॑ उभियन्तु॑ श्रविष्ठाः।

पुण्य॒ नक्षत्रम् अ॒भि॑ सवैविशाम।

मा॑ नो॑ अरातिर् अ॒घशः॑सा॑ जन्म॥

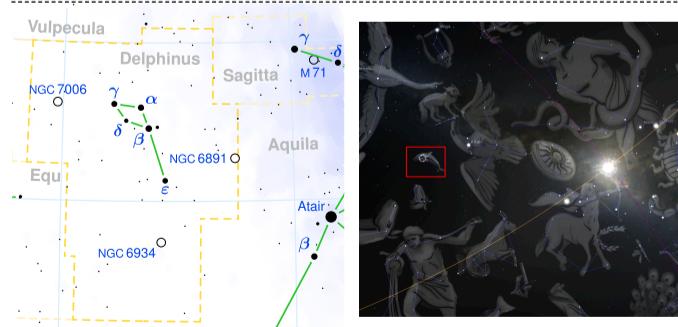
▼ 16 यज्ञरूपा॑ पान्तु॑ ... {Loading} ...

{वसुभ्युः॑ स्वाहा॑ श्रविष्ठाभ्युः॑ स्वाहा॑।

अग्रायु॑ स्वाहा॑ परीत्यै॑ स्वाहा॑।}

▼ 21 श्रीविष्णु ... {Loading} ...

▼ विश्वास्टिप्पन्यः



(α to δ Delphini)

⑥ शतभिष्ठै॑ - वरुणः:

▼ 17 ख्यत्रस्य राजा॑ ... {Loading} ...

क्षत्रस्य॑ राजा॑ वरुणो॑ उधिराजः।

नक्षत्राणां॑ शतभिष्ठै॑ वसिष्ठः।

तौ॑ देवेभ्य॑ कृणुतो॑ दीर्घम् आयुः।

शत॑ सुहस्रा॑ भेष्जानि॑ धर्तः।

▼ 17 ख्यत्रस्य राजा॑ ... {Loading} ...

▼ 18 यज्ञो गजा ...{Loading}...

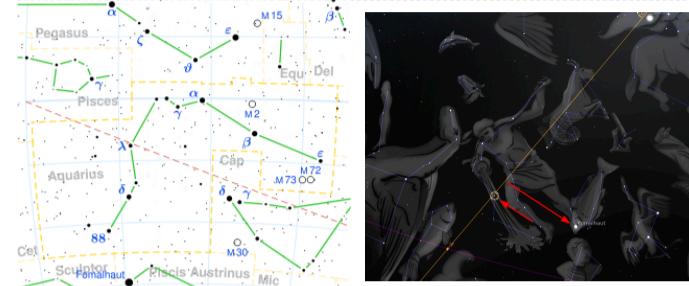
युज्ञन् नो राजा वरुण उपयातु।
 तन् नो विश्वे अभि संयन्तु देवाः।
 तन् नो नक्षत्रं शतभिषग्जुषाणम्।
 दीर्घम् आयुः प्रति रद् (=दद्यात्) भेषजानि॥

▼ 18 यज्ञो गजा ...{Loading}...

{वरुणाय स्वाहा शतभिषग्जे स्वाहा।
 भेषजेभ्यः स्वाहा।}

▼ 22 शतभिषग्जे ...{Loading}...

▼ विश्वाम-टिप्पनी



(Sadachbia = γ Aquarii इति

केचित् फोमलहौट स्याद् इत्यन्या।)

⑥प्रोष्ठपदा/ भाद्रपदा: पूर्वः - अज एकपात्

▼ 19 अज एकपाद उदगात् पुरस्तात् ...{Loading}...

अज एकपाद उदगात् पुरस्तात्।
 विश्वां भूतानि प्रति मोदमानः।
 तस्य देवाऽ प्रसुवयै यन्ति सर्वे।
 प्रोष्ठपुदासौ अमृतस्य गोपाः।

▼ 19 अज एकपाद उदगात् पुरस्तात् ...{Loading}...

▼ 20 विभाजमानस्मीपात् उत् ...{Loading}...

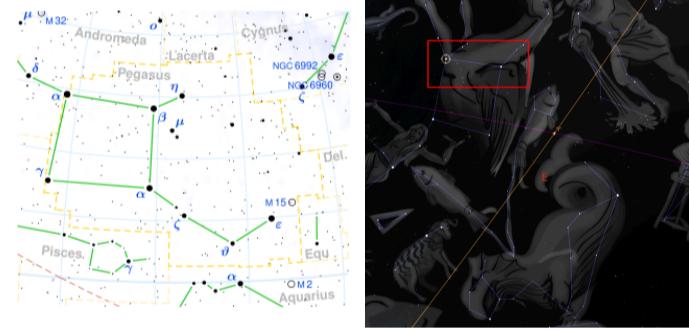
विभाजमानस् समिधुन उग्रः।
 आ इन्तरिक्षम् अरुहृद अग्न् (=प्राप्नोत्) द्याम्।
 तः सूर्यन् देवम् अजम् एकपादम्।
 प्रोष्ठपुदासौ अनुयन्ति सर्वे॥

▼ 20 विभाजमानस्मीपात् उत् ...{Loading}...

{अजायैकपदे स्वाहा प्रोष्ठपुदेभ्यः स्वाहा।
 तेजस्ये स्वाहा ब्रह्मवर्चसाय स्वाहा।}

▼ 23 प्रोष्ठपद ...{Loading}...

▼ विश्वाम-टिप्पनी



(α and β Pegasi)

bce-3000 naxatra-
 chakra
 bce-3000 naxatra-
 chakra

- धिण्याभिस् ताक्ष्य-सम्बन्धो इन्यत्र प्रपञ्चितः। सर्वम् एतद् अन्यत्र प्रपञ्चितम्।
- ३००० BCE इति काले इत्र परिसरे इवर्तत +अयनवर्तन-स्थानम्।

⑥प्रोष्ठपदा/ भाद्रपदा: उत्तरः - आहर् विप्रियः

▼ 21 आहर्विप्रियः प्रमात् ...{Loading}...

आहर् बुधियुः (=मूलस्थः) प्रथमान एति।
 श्रेष्ठो देवानांम् उत मानुषाणाम्।
 तम् ब्राह्मणास् सोमपास् सोम्यासः (=रमणीयदेहाः)।
 प्रोष्ठपुदासौ अभिरक्षन्ति सर्वे।

▼ 21 आहर्विप्रियः प्रमात् ...{Loading}...

▼ 22 चत्वार एकमनिकम् ...{Loading}...

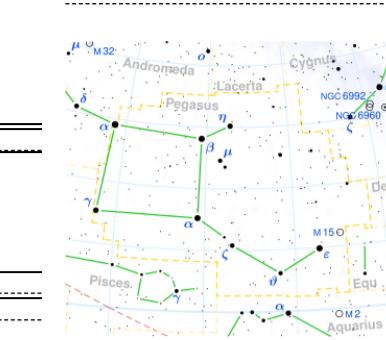
चत्वार एकम् अभि कर्म देवाः।
 प्रोष्ठपुदास् इति यान् वदन्ति।
 ते बुधियम् परिषद्य त्वं स्तुवन्तः।
 अहिं रक्षन्ति नमस्पुसद्य॥

▼ 22 चत्वार एकमनिकम् ...{Loading}...

{अहंये बुधियाय स्वाहा प्रोष्ठपुदेभ्यः स्वाहा।}

▼ 24 प्रोष्ठपद ...{Loading}...

▼ विश्वाम-टिप्पनी



(ζ Piscium and α Andromedae)

bce-3000 naxatra-
 chakra
 bce-3000 naxatra-
 chakra

- यदा मृगशीर्षे बभूव विषुवस्थानम्, अत्रासीत् सौरं दक्षिणतमम् अयनम्। विश्वस्कम्भमूलस्थो इहिर्बुधियः। स च प्रोष्ठपदास्व अपि कल्पितः प्रायेण तेनैव कारणेन।
- धिण्याभिस् ताक्ष्य-सम्बन्धो इन्यत्र प्रपञ्चितः। सर्वम् एतद् अन्यत्र प्रपञ्चितम्।

⑥रवती - पूरा

पूरा रेवत्य अन्वेति पथाम्।

पृष्ठिपर्ती पशुपा वाज् (=अत्र) बस्त्यौ (बलौ)।

इमानि हृव्या प्रयत्ना ज्ञाषाणा।

सुगैर् नो यानैर् उपयातायै युज्ञम्।

▼ 23 पूरा रेवती ...{Loading}...

▼ 24 खुद्रान् पूशून रक्षतु रेवती नः।

गावो नो अश्वाः अन्वेतु पूरा।

अन्नः रक्षन्तौ बहुदा विरुपम्।

वाज् (=अत्रम्) सनुतायै (=दत्ताम्) यजमानाय युज्ञम्॥

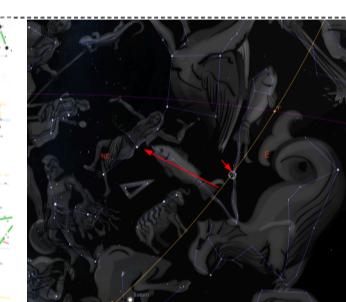
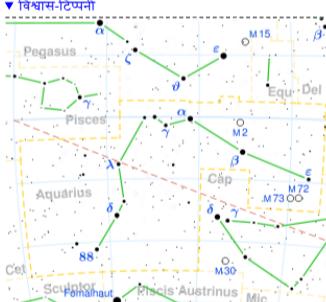
▼ 24 खुद्रान् पूशून रक्षतु ...{Loading}...

{पूष्णे स्वाहा रेवत्यै (=ζ Piscium) स्वाहा।

पृशुभ्यः स्वाहा।}

▼ 25 रवती ...{Loading}...

▼ विश्वाम-टिप्पनी



(ζ Piscium)

⑥ आश्वनी

▼ 25 तदोन्नावश्यजोपयाताम् ...{Loading}...

तद् अश्वेनाव अश्वयुजोपयाताम्।

शुभद् गर्मिष्ठौ सुयमेभिर् अश्वैः।

स्वन् नक्षत्रं हृविषा यजन्तौ।

मध्वा सम्पृक्तौ यजुषां समृक्तौ।

▼ 25 तदोन्नावश्यजोपयाताम् ...{Loading}...

▼ 26 यो देवानाम् भिषजौ हृव्यवाहौ।

विश्वस्य दूताव अमृतस्य गोपौ।

तौ नक्षत्रज् जुजुषाणोपयाताम्।

नमो इश्विर्याङ् कृष्णमो इश्वयुग्म्यांम्॥

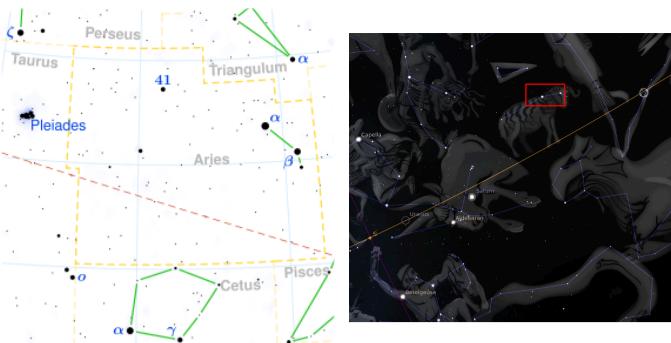
▼ 26 यो देवानाम् भिषजौ ...{Loading}...

{अश्विभ्याः स्वाहा इश्वयुग्म्याः स्वाहा।

श्रोत्रायै स्वाहा श्रुत्यै स्वाहा।}

▼ 26 अश्वैः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-टिप्पनी



(β and α Arietis)

- “अश्विनौ व्यात्तम्” इत्युत्तरनारयणे। भरणीविषुवकाले। विवरणानि अत्र।
- पश्चाद् विशुवस्थानम् अत्र।

⑥भरणी - यमः

▼ 27 अप पाप्मानभरणीर्मनु ...{Loading}...

अप पाप्मानम् भरणीर् (=35, 39, 41 Arietis) भरन्तु।

तद् युमो राजा भगवान् विच्छाम।
लोकस्यु राजा महतो महान् हि।
सुग्रन् न न पन्थाम् अभयङ्कृणोतु।

▼ 27 अप पाप्मानभरणीर्मनु ...{Loading}...

▼ 28 यस्मिन्नक्षत्रे यम ...{Loading}...

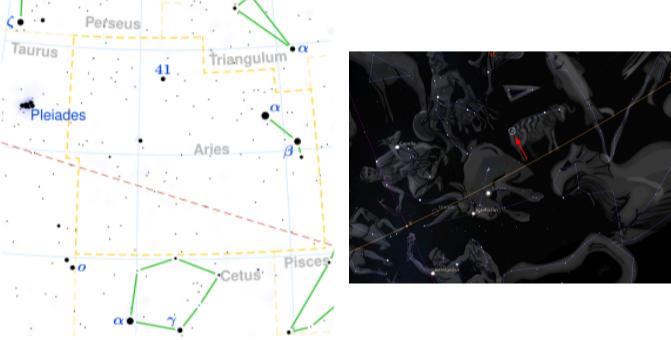
यस्मिन् नक्षत्रे युम एति राजा।
यस्मिन् एनम् अभ्यर्षिश्चत देवाः।
तद् अस्य चित्रं हविषां यजाम।
अप पाप्मानम् भरणीर् भरन्तु॥

▼ 28 यस्मिन्नक्षत्रे यम ...{Loading}...

{युमाय् स्वाहा॑ उपभरणीभ्यु॒स् स्वाहा॑।
राज्याय् स्वाहा॑ उभिजित्य॑ स्वाहा॑॥५५॥}

▼ 29 भरणी ...{Loading}...

▼ विश्वास-ट्रिप्पन्यः



(35, 39, and 41 Arietis)

⑥अमावास्या

▼ 29 तिवरणी ...{Loading}...

निवेशनी॑ सङ्गमनी॑ वसूनाव॑,
विश्वा॑ रूपाणि॑ वसून्य॑ आवेशयन्ती।
सुहस्त्रपोषः॑ सुभगा॑ रराणा॑
सा न आग्रन् वर्चसा॑ सव॑विदाना॥

▼ 29 तिवरणी ...{Loading}...

▼ 30 यत्ते देवा ...{Loading}...

यत् ते॑ देवा॑ अदधुर् भाग-धेयम्
अमावास्ये॑ सव॑वसन्तो॑ महित्वा।
सा नौ॑ यज्ञम् पिपृहि॑ (←पालनपूरण्योः) विश्व-वारे॑ (←वरणे?)
रुयिन् नौ॑ धेहि॑ सुभगे॑ सुवीरम्॥

▼ 30 यत्ते देवा ...{Loading}...

{अमावास्यायै॑ स्वाहा॑ कामायै॑ स्वाहा॑ गंत्यै॑ स्वाहा॑।}

④३३ 'नवोनवो भवति' ...{Loading}...

'नवोनवो भवति' इत्यनुवाकान्

▼ ३. चान्द्रमासाक्षीना॑ सप्तमामीठीना॑ याज्यानुवाकाः॑ ...{Loading}...

⑥चतुर्दशः॑

▼ ३३ नवोनवो॑ भवति॑ जायमानो॑

जहां॑ केतुर् उपसाम्॑ एत्य॑ अग्रम्॑ (कृष्णपक्षे)
भागं॑ (सोमपाद्यो)॑ देवेभ्यो॑ वि॑ दधात्य॑ अ॒यन्
प्र॑ चुन्द्रमास्॑ तिरते॑ (वर्धयति)॑ दीर्घम्॑ आयुः॑॥१९

▼ 019 ...{Loading}...

▼ विश्वास-प्रस्त्रिः॑ ...{Loading}...

यम्॑ (सोमः)॑ आ॑दित्या॑ अ॑शुम्॑ औ॑प्याययन्ति॑।
यम्॑ अ॑खिंतम्॑ अ॑खिंतय॑ पिबन्ति॑।
तेन॑ नौ॑ राजा॑ वरुणो॑ बृहस्पतिर्॑
आ॑प्याययन्तु॑ भुवनस्य॑ गोपाः॑।

▼ यजुर्वेदे ट्रिप्पन्यः॑ ...{Loading}...

⑥अहोरात्र॑

▼ ०३ य॑ विश्वा॑ ...{Loading}...

ये॑ विश्व॑पे॑ समनसा॑ स॑व॑ व्ययन्ती॑।
सुमानन्तन्तु॑परितात्ना॑ तै॑।
विभू॑ प्रभू॑ अ॑नुभू॑ विश्वतौ॑ हुवे॑।
ते॑ नो॑ नख्यत्रे॑ हवमाग्मेतम्॑।

▼ ०३ य॑ विश्व॑ ...{Loading}...

▼ ०४ वदन्व॑ ब्रह्मणा॑ ...{Loading}...

व्यन्देवो॑ ब्रह्मणा॑ स॑व॑ विदाना॑।
सुरलांसो॑ देववीतिन्दधाना॑।
अहोरात्रे॑ हृविषा॑ वर्धयन्तः॑।
अति॑ पाप्मानमति॑ मुक्त्या॑ गमेम॑।

▼ ०४ वदन्व॑ ब्रह्मणा॑ ...{Loading}...

⑥उपाः॑

▼ ०५ प्रत्यवद्वयपते॑ २४ ...{Loading}...

प्रत्युवद्वयायती॑ ॥२४॥
व्युच्छन्ती॑ दुहिता॑ दिवः॑।
अ॒पे॑ मुही॑ वृणुते॑ चरख्युषा॑।

▼ ०५ प्रत्यवद्वयपते॑ २४ ...{Loading}...

▼ ०६ तमा॑ ज्यातिष्कृणाति॑ ...{Loading}...

तमा॑ ज्यातिष्कृणाति॑ सूनरी॑।
उदुस्त्रिया॑स्सचते॑ सूर्यः॑।
सचा॑ उद्यन्नख्यत्रमर्चिमत्॑।
तवेदुषो॑ व्युषि॑ सूर्यस्य॑ च॑।

▼ ०६ तमा॑ ज्यातिष्कृणाति॑ ...{Loading}...

⑥नक्षत्रम्॑

▼ ०७ सम्भूते॑ गमेहि॑ ...{Loading}...

सम्भूतेन॑ गमेहि॑।
तत्रो॑ नख्यत्रमर्चिमत्॑।
भानुमत्तेजा॑ उच्चरत्॑।
उपयुज्जमिहाग्मत्॑॥२५॥

▼ ०७ सम्भूते॑ गमेहि॑ ...{Loading}...

▼ ०८ प्र॑ नख्यत्राय॑ देवाय॑ ...

प्र॑ नख्यत्राय॑ देवाय॑।
इन्द्रायेन्दु॑ हवामहे॑।
सन॑स्सविता॑ स॑वथ्सनिम्॑।
पुष्टिदाव॑ वृरवत्तमम्॑।

▼ ०८ प्र॑ नख्यत्राय॑ देवाय॑ ...{Loading}...

▼ ०९ उ॒त्ते॑ ...{Loading}...

उदु॑ त्य॑ ज्यातवेदसं॑
देव॑ वृहन्ति॑ केतवः॑ (→रश्मयः)॑।
दृशे॑ विश्वाय॑ सूर्यम्॑॥

▼ ००१ ...{Loading}...

⑥स॒यः॑

▼ ०१ विश्वा॑ त्वनाम॒स्याद्वानेक॑ ...{Loading}...

चित्रं॑ देवानाम्॑ उर्दगुद्॑ अर्नोकं॑
चक्षुर्॑ मित्रस्य॑ वरुणस्याग्रे॑।
आ-प्रा॑ (पूरणे॑)॑ द्यावा॑-पृथिवी॑ अ॒न्तरिक्षं॑
सूर्य॑ आ॒त्मा॑ जगत्स॑ तुस्थुपश॑ च॑॥

▼ ००१ ...{Loading}...

⑥आदीतः॑

▼ ११ अ॒दिति॑ उरुष्यत्॑ ...{Loading}...

अ॒दिति॑ न उरुष्यत्॑
अ॒दितिश॑ शर्म॑ यच्छतु॑।
अ॒दितिश॑ पात्व॑ अ॒हसः॑॥

महीम्॑ ऊ॑ पु मातृरः॑ सुव्रतानाम्॑
ऋतस्य॑ पलीम्॑ अवसे॑ हुवेम॑।
तुवि॑ (प्रवृद्ध)॑-क्षुत्राम्॑ अ॒जरन्तीम्॑ उरुची॑ (उरुगमना॑)॑ सुशर्माणम्॑ अ॒दिति॑ (अखण्डनीया॑)॑
सुप्रर्णीतिम्॑॥

▼ ०१८ विश्वा॑ क॒ष्ण॑ ...{Loading}...

⑥विष्णः॑

▼ १० हृ॑ विश्वा॑ क॒ष्ण॑ ...{Loading}...

इदवै विष्णुर् (अग्नि-विद्युत्-सूर्यांत्मना) वि चक्रमे
(पृथिव्याम् अन्तरिक्षे दिवि च) त्रैधा नि दधे पदम् ।
(तैर् आधारैर् जगत्) सम् ऊङ्गम् अस्य पाञ्चसुरे (ले इति साम्रि, पांसुमति [पादे]) ॥

▼ 017 ...{Loading}...

▼ 09 प्रतिक्रिया ...{Loading}...

प्रतद विष्णुः स्तवते (=स्तूयते) वीर्येण
मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।
यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्व
अधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा ॥

▼ 002 ...{Loading}...

⑥ अग्निः

▼ १६ अग्निम् दिवः ...{Loading}...

अग्निर् मूर्धा दिवः कुकुत्
पतिः पृथिव्या अयम् ।
अपां रेतासि जिन्वति (=प्रीणयति) ॥

▼ 016 ...{Loading}...

▼ भूवा यज्ञस्य ...{Loading}...

भुवा यज्ञस्य, (विद्युद-रूपेण) रजसश् (=अन्तरिक्षस्य) च नेता
यत्रा नियुद्धिस् (=मरुद-अश्वेष) सच्चसे (संयासि) शिवाभिः ।
(सूर्यरूपेण) दिवि मूर्धानन् दधिषे सुवर्षाज्
जिह्वाम् अग्ने चकृषे हव्यवाहाम् ॥

▼ भूवा यज्ञस्य ...{Loading}...

⑥ अनुमतिः

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

अनु नोऽद्यानुमतिर् (=ऊनचन्द्रा पौर्णमासी)
यज्ञन् देवेषु मन्यताम् ।
अग्निश्च च हव्यवाहनो,
भवतान् दाशुषे मयः ।

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

अन्व इदं अनुमते त्वम् [34]
मन्यासै शश्वं न च कृषि ।
क्रत्वे दख्याय नो हिनु (=प्रेरय)
प्रण आयुः चित्तारिषः ।

⑥ स्पात्यः

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

हव्यवाहमभिमातिपाहम् ।
रख्योहणम्पृतनासु जिष्णुम् ।
ज्योतिष्मन्तन्दीचतुर्मुरच्छिम् ।
अग्निः स्विष्टकृतमा हुवेम ।

▼ सर्वाप टीका: ...{Loading}...

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

स्विष्टमग्ने अभि तत्पृणाहि ।
विश्वा देव पृतना अभिष्य ।
उरुन्नः पन्थाम्प्रदिशन्विभाहि ।
ज्योतिष्मद्वेष्टुजरन्न आयुः ।

▼ सर्वाप टीका: ...{Loading}...

④ ३४ 'अग्रये स्वाहा कृत्तिकाभ्यः स्वाहाः' ...{Loading}...

'अग्रये स्वाहा कृत्तिकाभ्यः स्वाहाः' इत्याद्युपहोमान्

▼ व्याहृति-त्रयम् (श्रीनिवास-दीशकोक्तम्)

व्याहृतित्रयं

▼ नवकामपात्रम् ...{Loading}...

⑥ कृत्तिका: - आयुः

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

अग्रये स्वाहा॑ । कृत्तिकाभ्यस्वाहा॑ ।
अम्बायै स्वाहा॑ ।
दुलायै स्वाहा॑ ।
नितत्वै स्वाहा॑ ।
अप्रयन्त्यै स्वाहा॑ ।
मेघयन्त्वै स्वाहा॑ ।
वर्षयन्त्वै स्वाहा॑ । चुपुणीकायै स्वाहा॑

⑥ रोहणी - प्रजापातः

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

प्रजापतये स्वाहा॑ रोहिण्यै स्वाहा॑ । रोचमानायै स्वाहा॑ प्रुजायस् स्वाहा॑ ॥28॥

⑥ मूर्धापातः - सामः

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

सोमायै स्वाहा॑ मृगशीर्षायै स्वाहा॑ ,
इन्वकाभ्यस् स्वाहौषधीभ्यस् स्वाहा॑ ,
राज्यायै स्वाहा॑ उभिजित्यै स्वाहा॑ ॥29॥

⑥ आद्रा॒ - रुद्रः

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

रुद्रायै स्वाहा॑ उद्ग्रायै स्वाहा॑ , पिन्वमानायै स्वाहा॑ पुश्यस्स्वाहा॑ ॥30॥

⑥ पनवस् - ओदोतः

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

अदित्यै स्वाहा॑ पुनर्वसुभ्यां स्वाहा॑ ,
भूत्यै स्वाहा॑ प्रजात्यै स्वाहा॑ ॥31॥

⑥ तीत्यम् / पश्यम् - बृहस्पतिः

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

बृहस्पतये स्वाहा॑ तिष्यायै स्वाहा॑ । ब्रह्मवर्चसायै स्वाहा॑ ॥32॥

⑥ आश्रपा॒ - सपा॑

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

सुर्पेयस् स्वाहा॑ इत्रेषाभ्यस् स्वाहा॑ ।
दन्वशूकेभ्यस् स्वाहा॑ ॥33॥

⑥ मधा॒ - पितरः

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

पितृभ्यस् स्वाहा॑ मधाभ्यस् स्वाहा॑
जन्धाभ्यस् स्वाहागुणदाभ्यस् स्वाहा॑
इरन्यतीभ्यस् स्वाहा॑ ॥34॥

⑥ पव-फल्लान्तः - अयमा

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

अर्यमणे स्वाहा॑ फल्नुनीभ्यां॒ स्वाहा॑ ,
पुश्यभ्यस् स्वाहा॑ ॥35॥

⑥ उत्तर-फल्लान्तः - भगः

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

भगायै स्वाहा॑ फल्नुनीभ्यां॒ स्वाहा॑ । श्रेष्ठायै स्वाहा॑ ॥36॥

⑥ हस्ता॒ - सावता॑

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

सवित्रे॒ स्वाहा॑ हस्तायै स्वाहा॑
ददते॒ स्वाहा॑ पृत्ते॒ स्वाहा॑
प्रयच्छते॒ स्वाहा॑ प्रतिगृभ्णते॒ स्वाहा॑ ॥37॥

⑥ चित्रा॒ - त्वष्टा॑

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

त्वष्टै॒ स्वाहा॑ चित्रायै॒ स्वाहा॑ ।
चैत्रायै॒ स्वाहा॑ प्रजायै॒ स्वाहा॑ ॥38॥

⑥ निष्ठा॒, स्वांतः॒ - वायुः

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

वायवे॒ स्वाहा॑ निष्ठायै॒ स्वाहा॑ ।

कामुचारायै॒ स्वाहा॑

उभिजित्यै॒ स्वाहा॑ ॥39॥

⑥ विशाखे॒ - इन्द्राश्वी

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

इन्द्राप्लिभ्यां॒ स्वाहा॑ विशाखाभ्यां॒ स्वाहा॑ ।

श्रेष्ठायै॒ स्वाहा॑ उभिजित्यै॒ स्वाहा॑ ॥40॥

⑥ पौर्णमा॑

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

पौर्णमास्यै॒ स्वाहा॑ कामायै॒ स्वाहा॑ इगत्यै॒ स्वाहा॑ ॥41॥

⑥ अन्नरातः॒ - मित्रः

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

मित्रायै॒ स्वाहा॑ इन्द्राधेभ्यस्॒ स्वाहा॑ ।

मित्रधेयायै॒ स्वाहा॑ उभिजित्यै॒ स्वाहा॑ ॥42॥

⑥ ज्यष्ठा॒ - इन्द्रः

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

इन्द्रायै॒ स्वाहा॑ ज्येष्ठायै॒ स्वाहा॑ ।

ज्येष्ठायै॒ स्वाहा॑ उभिजित्यै॒ स्वाहा॑ ॥43॥

⑥ मूलम् - निश्चितः

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

प्रजापतये॒ स्वाहा॑ मूलायै॒ स्वाहा॑ । प्रजायै॒ स्वाहा॑ ॥44॥

⑥ अपादः॒ - पूर्वः॒ - आपः॒

▼ विश्वान-प्रस्तुतिः

अ॒न्द्रस् स्वाहा॑ उषा॒दाभ्यु॒स् स्वाहा॑ ।
सु॒मुद्राय् स्वाहा॑ कामाय् स्वाहा॑ ।
अ॒भिजित्यै॒ स्वाहा॑ ॥45॥

⑥अपाठः उत्तरा: - विश्व दवः

▼ विश्व-प्रस्तुति:

विष्णवे॑ देवेभ्यु॒स् स्वाहा॑ उषा॒दाभ्यु॒स् स्वाहा॑ । अ॒नपञ्ज्याय् स्वाहा॑ जित्यै॒ स्वाहा॑ ॥46॥

⑥अभिजित

▼ विश्व-प्रस्तुति:

ब्रह्मणे॑ स्वाहा॑ उभिजिते॑ स्वाहा॑ । ब्र॒ह्मलोकाय् स्वाहा॑ उभिजित्यै॒ स्वाहा॑ ॥47॥

⑥श्रीणा / श्रवणम् - विष्णुः

▼ विश्व-प्रस्तुति:

विष्णवे॑ स्वाहा॑ श्रो॒णायै॒ स्वाहा॑ ।
क्षोकाय् स्वाहा॑ श्रुताय् स्वाहा॑ ॥48॥

⑥थानश्चा॑/ श्रावणा॑: - वसवः

▼ विश्व-प्रस्तुति:

वसुभ्यु॒स् स्वाहा॑ श्रविष्टाभ्यु॒स् स्वाहा॑ ।
अग्राय् स्वाहा॑ पर्णैत्यै॒ स्वाहा॑ ॥49॥

⑥शताभिषग - वरुणः

▼ विश्व-प्रस्तुति:

वरुणाय् स्वाहा॑ शूतभिषजे॑ स्वाहा॑ । भै॒षज्यु॒स् स्वाहा॑ ॥50॥

⑥प्राष्टपदा॑/ भाद्रपदा॑: पूर्वः - अज एकपात

▼ विश्व-प्रस्तुति:

अ॒जायै॒कपदे॑ स्वाहा॑ प्रोष्टपदेभ्यु॒स् स्वाहा॑ ।
तेजसे॑ स्वाहा॑ ब्रह्मवर्चुसाय् स्वाहा॑ ॥51॥

⑥प्राष्टपदा॑/ भाद्रपदा॑: उत्तरा: - अहर विप्रयः

▼ विश्व-प्रस्तुति:

अह॒य बुध्नियायै॒ स्वाहा॑ ।
प्रोष्टपदेभ्यु॒स् स्वाहा॑ । प्रुतिष्ठायै॒ स्वाहा॑ ॥52॥

⑥रेवती॑ - पूषा

▼ विश्व-प्रस्तुति:

पूष्णे॑ स्वाहा॑ रेवत्यै॒ स्वाहा॑ । पुशुभ्यु॒स् स्वाहा॑ ॥53॥

▼ विश्व-प्रस्तुति:

अ॒श्विभ्यु॒स् स्वाहा॑ उ॒श्वयुभ्यु॒स् स्वाहा॑ ।
श्रोत्राय् स्वाहा॑ श्रुत्यै॒ स्वाहा॑ ॥54॥

⑥भरणा॑ - यमः

▼ विश्व-प्रस्तुति:

युमाय् स्वाहा॑ उ॒भरणीभ्यु॒स् स्वाहा॑ ।
रुज्याय् स्वाहा॑ उभिजित्यै॒ स्वाहा॑ ॥55॥

⑥अमावास्या॑

▼ विश्व-प्रस्तुति:

अ॒मा॒वास्यायै॒ स्वाहा॑ कामाय् स्वाहा॑ उ॒गत्यै॒ स्वाहा॑ ॥56॥

▼ वर्दमान-प्रस्तुति: ...{Loading}...

▼ विश्व-प्रस्तुति:

चन्द्रमसे॑ स्वाहा॑ प्रतीदश्यायै॒ स्वाहा॑ ।
अ॒होरात्रेभ्यु॒स् स्वाहा॑ उ॒र्घमासेभ्यु॒स् स्वाहा॑ ।
मासेभ्यु॒स् स्वाहृत्वभ्यु॒स् स्वाहा॑ । सु॒वृथ्मुराय् स्वाहा॑ ॥

▼ विश्व-प्रस्तुति:

अहृ॒स्वाहा॑ रात्रियै॒ स्वाहा॑ ।
अ॒तिमुत्तयै॒ स्वाहा॑

▼ विश्व-प्रस्तुति:

उ॒षसे॑ स्वाहा॑ व्युष्ट्यै॒ स्वाहा॑ । व्यूष्ण्यै॒ स्वाहा॑ व्युच्छन्त्यै॒ स्वाहा॑ । व्युष्टायै॒ स्वाहा॑

▼ विश्व-प्रस्तुति:

नख्यत्राय् स्वाहौदिष्युते॑ स्वाहा॑ । उद्युते॑ स्वाहौदिताय् स्वाहा॑ ।
हरसे॑ स्वाहा॑ भरसे॑ स्वाहा॑ । भ्राजसे॑ स्वाहा॑ तेजसे॑ स्वाहा॑ ।
तपसे॑ स्वाहा॑ ब्रह्मवर्चुसाय् स्वाहा॑

▼ विश्व-प्रस्तुति:

सूर्याय् स्वाहा॑ नख्यत्रेभ्यु॒स् स्वाहा॑ । प्रतिष्ठायै॒ स्वाहा॑

▼ विश्व-प्रस्तुति:

अ॒दित्यै॒ स्वाहा॑ प्रतिष्ठायै॒ स्वाहा॑

▼ विश्व-प्रस्तुति:

विष्णवे॑ स्वाहा॑ यज्ञाय् स्वाहा॑ । प्रतिष्ठायै॒ स्वाहा॑

④३५ 'दधिक्रावणः' ...{Loading}...

▼ ०१ कम्भेषकः - ०१ हिरण्यवर्णं शुचयः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

हिरण्यवर्णं शुचयः पावका,
यासु जातः कशयो, यास्व इन्द्रः ।
अग्नियै या गर्भेन दधिरे, विरूपास् -
ता न आपुश शश स्योना भवन्तु ।

▼ मवाप टीकः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

यासाऽराजा वरुणो याति मध्ये,
सत्यानृते अवृपश्यज् जनानाम् ।
मधुश-चुतुश् शुचयो याः पावकास् -
ता न आपुश शश स्योना भवन्तु ।

▼ मवाप टीकः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

यासान् देवा दिवि कृष्णन्ति भूख्यै -
या अन्तरिख्ये बहुथ भवन्ति ।
याः पृथिवीम् पर्यसेन्दन्ति शुक्रास् -
ता न आपुश शश स्योना भवन्तु ।

▼ मवाप टीकः ...{Loading}...

▼ ०१ कम्भेषकः - ०५-१३ यद अदः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

यद अदस् सम्प्रयुतीर्
अहाव् ([→]मेघे, serpens) अनंदता हुते (^{ज्येष्ठ-स्थ+इन्द्रेण}) ।
तस्माद् आ नद्यो ([→]चुनव्य अपि) नाम स्थ्,
ता वो नामानि सिन्धवः (^{=स्यन्दनशीलाः}) । (4)

▼ मवाप टीकः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

यत् प्रेषिता वरुणेन्,
ताश् शीभैऽ (^{=शिवं}) सुमवल्लात् (^{=अनृत्यत}) । [2]
तद् (^{द्युग्ङेति, मेघरूपेण वा}) औप्रोद् (^{ज्येष्ठास्थ}) इन्द्रो वो युतीस् -
तस्माद् आपो अनु स्थन ।

▼ मवाप टीकः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

अपकामः स्यन्दमाना
अर्वावरत (^{←वृ}) वो हिकम् (^{=हि}) ।
इन्द्रो वृश शक्तिभिर् देवीस् -
तस्माद् वार् (^{=वारि}) नाम वो हितम् ।

▼ मवाप टीकः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

एको देवो अप्य अतिष्ठृ -
स्यन्दमाना यथा-वृशम् ।
उदानिषुर् (^{→उदान=उच्चास}) मुहीर् इति,
तस्माद् उद्कम् उच्यते ।

▼ मवाप टीकः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

आपो भूद्रा, घृतम् इद् आप आसुर् -
अग्नीषोमौ बिभ्रत्य् आप इत् ताः ।
तीव्रो रसो मधु-पृचाम् अरड-गम (^{→रसः})
आ मा प्राणेन सुह वर्चसा गन्त् ।

▼ मवाप टीकः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

आद् (^{=अतः}) इत् पश्याम्य् उत वा शृणोम्य्
आ मा घोषो गच्छति वाइ न आसाम् ।
मन्त्रे भेजानो (^{→भज}) अमृतस्य तर्हि
हिरण्य-वर्णं अतृपयै युदा वः ।

▼ मवाप टीकः ...{Loading}...

▼ ०१ आपो हि ...{Loading}...

आपो हि ष्ठा मयोभुवस्
ता ने ऊर्जे (^{जाः}) दंधातन ।
मुहे रणाय् (^{=रमणीयाय}) चक्षसे (^{=दर्शनाय}) ॥

▼ ००१ ...{Loading}...

▼ ०२ यो वः ...{Loading}...

यो वः शिवतमो रसस्
तस्य भाजयते ह नः ।
उश्तीर् (^{=कामयमाना}) इव मातरः ॥

▼ ००२ ...{Loading}...

▼ ०३ तस्मा अर् ...{Loading}...

यो वः शिवतमो रसस्
तस्य भाजयते ह नः ।
उश्तीर् (^{=कामयमाना}) इव मातरः ॥

(रसाय) तस्मा अर् (^{=शीघ्रम्}) गमाम वोयस्य (प्रभावेण) क्षयाय् (^{=निवासाय}) जिन्वथ् (^{=प्रीणयथ}) ।
आपो (प्रजा) जनयथा च नः ॥

▼ ००३ ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

शिवेन मा चरखुषा पश्यतापश् -

शिवयां तनुवोपं स्पृशत् त्वचम् मे ।
सर्वाऽ अग्नीश् अंफसु-षदो हुवे वो,
मयि वर्चो बलम् ओजो नि धत्त ।

▼ मवाप टीकः ...{Loading}...

▼ ०१ कम्भेषकः - ०५-१३ यद अदः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

यद अदस् सम्प्रयुतीर्

अहाव् ([→]मेघे, serpens) अनंदता हुते (^{ज्येष्ठ-स्थ+इन्द्रेण}) ।
तस्माद् आ नद्यो ([→]चुनव्य अपि) नाम स्थ्,
ता वो नामानि सिन्धवः (^{=स्यन्दनशीलाः}) । (4)

▼ मवाप टीकः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

यत् प्रेषिता वरुणेन्,

ताश् शीभैऽ (^{=शिवं}) सुमवल्लात् (^{=अनृत्यत}) । [2]
तद् (^{द्युग्ङेति, मेघरूपेण वा}) औप्रोद् (^{ज्येष्ठास्थ}) इन्द्रो वो युतीस् -

तस्माद् आपो अनु स्थन ।

▼ मवाप टीकः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

अपकामः स्यन्दमाना

अर्वावरत (^{←वृ}) वो हिकम् (^{=हि}) ।
इन्द्रो वृश शक्तिभिर् देवीस् -
तस्माद् वार् (^{=वारि}) नाम वो हितम् ।

▼ मवाप टीकः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

एको देवो अप्य अतिष्ठृ -

स्यन्दमाना यथा-वृशम् ।
उदानिषुर् (^{→उदान=उच्चास}) मुहीर् इति,
तस्माद् उद्कम् उच्यते ।

▼ मवाप टीकः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

आपो भूद्रा, घृतम् इद् आप आसुर् -
अग्नीषोमौ बिभ्रत्य् आप इत् ताः ।
तीव्रो रसो मधु-पृचाम् अरड-गम (^{→रसः})
आ मा प्राणेन सुह वर्चसा गन्त् ।

▼ मवाप टीकः ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

आद् (^{=अतः}) इत् पश्याम्य् उत वा शृणोम्य्
आ मा घोषो गच्छति वाइ न आसाम् ।
मन्त्रे भेजानो (^{→भज}) अमृतस्य तर्हि
हिरण्य-वर्णं अतृपयै युदा वः ।

▼ मवाप टीकः ...{Loading}...

▼ ०१ आपो हि ...{Loading}...

आपो हि ष्ठा मयोभुवस्
ता ने ऊर्जे (^{जाः}) दंधातन ।
मुहे रणाय् (^{=रमणीयाय}) चक्षसे (^{=दर्शनाय}) ॥

▼ ००१ ...{Loading}...

▼ ०२ यो वः ...{Loading}...

यो वः शिवतमो रसस्

तस्य भाजयते ह नः ।

उश्तीर् (^{=कामयमाना}) इव मातरः ॥

▼ ००२ ...{Loading}...

▼ ०३ तस्मा अर् ...{Loading}...

(रसाय) तस्मा अर् (^{=शीघ्रम्}) गमाम वोयस्य (प्रभावेण) क्षयाय् (^{=निवासाय}) जिन्वथ् (^{=प्रीणयथ}) ।
आपो (प्रजा) जनयथा च नः ॥

▼ ००३ ...{Loading}...

▼ विश्वाम-प्रस्तुतिः ...{Loading}...

④ ३९ 'पवमानः' ...{Loading}...

▼ ०१ पवमानमेष्वः ...{Loading}...

▼ ०१ पवमानमेष्वः ...{Loading}...

पर्वमानुस् सुवृ-जनः ।
पूवित्रेण (नाना-विषये) विर्पणः ।
य योता स पुनातु मा ।

▼ 02 पुनर्मा ... {Loading}...
पुनर्न्तु मा देवज्ञाः ।
पुनर्न्तु मनवो धिया ।
पुनर्न्तु विश्व आयवः (मनुष्यः) ।

▼ 03 जातवेद् पवित्रम् ... {Loading}...
जातवेद् पवित्रवत् ।
पूवित्रेण पुनाहि (=पुनीहि) मा ।
शुक्रेण देव दीद्यत् ।
अग्ने क्रत्वा (=प्रज्ञया) क्रतुः अनु ॥46॥

▼ 04 यत् तं ... {Loading}...
यत् तं पवित्रम् अचिष्ठि ।
अग्ने वित्तम् अन्तुरा ।
ब्रह्म तेन पुनीमहे ।

▼ 05 अग्न्यान् देव ... {Loading}...
उभाभ्यान् देव सवितः ।
पूवित्रेण सवेन च ।
इदम् ब्रह्म पुनीमहे । (5)

▼ 06 वैश्वदेवी पुनर्ती ... {Loading}...
वैश्वदेवी पुनर्ती देव्य आगात् (आगच्छत्) ।
यस्यै बृहीस् तुनुवो वीत-पृष्ठः (कान्त-स्तुयः) ।
तया मदन्तस् सध-माद्येषु (सह माद्यन्ति येषु सवनेषु) ।
वृयः स्याम् पतयो रयोणाम् ॥47॥

▼ 07 वैश्वनरं गतिकर्मणः ... {Loading}...
वैश्वनरो रश्मिभिर् मा पुनातु ।
वातं प्राणेनैविरो (इप गतो) मंयोभूः ।
द्यावापृथिवी पयंसा पयोभिः (इति क्रमशः) ।
ऋतावरी (ऋतवत्यौ) यज्ञिये मा पुनीताम् ।

▼ 08 बृहद्विस् सवितुस् वृभिः (त्रिभिः [लोकगणनया]/ तृप्यते: करणे क्रिप्) ।
वर्षिष्ठैर् (प्रवृद्ध-धर्मः) देव मन्मधिः (मननीये) ।
अग्ने दर्ख्यैः पुनाहि मा ।

▼ 09 यन देवा ... {Loading}...
यन देवा अपुनतः ।
येनापो दिव्यङ् कशः (कशेर् गतिकर्मणो उमुन) ।
तेन दिव्येन ब्रह्मणा ॥48॥
इदम् ब्रह्म पुनीमहे ।

▼ 10 य योवमानोर् अध्येति ।
ऋषिभिस् सम्भृतः रसम् ।
सर्वः स पूतम् अश्वाति ।
स्वदितम् (स्वादुकृत) मातुरिश्वना (वायुना) ।

▼ 11 योवमानोर् यो अध्येति ।
ऋषिभिस् सम्भृतः रसम् ।
तस्मै सरस्वती द्वहे ।
ख्योरः सुर्पिर् मधूदकम् ।

▼ 12 योवमानोस् स्वस्त्ययनोः ... {Loading}...
पावमानीस् स्वस्त्य-अयनोः ॥49॥
सु-दुधा हि पयस्वतीः ।
ऋषिभिस् सम्भृतो रसः ।
ब्राह्मणेष्व अमृतः हितम् ।

▼ 13 योवमानोर् दिशनु नः ।
इमलँ लोकम् अथो अमुम् ।
कामान्थ समर्धयन्तु नः ।
देवीर् देवैस् सुमाभृताः ।

▼ 14 योवमानोस् स्वस्त्ययनोः ... {Loading}...

पावमानीस् स्वस्त्य-अयनोः ।
सु-दुधा हि धृतश्च-चुतः (क्षारयित्रः) ।
ऋषिभिस् सम्भृतो रसः ॥५०॥
ब्राह्मणेष्व अमृतः हितम् ।

▼ 15 यन देवा ... {Loading}...
यन देवा पवित्रण ।
आत्मानम् पुनते सदा ।
तेन सहस्र-धारण ।
पावमान्य पुनर्न्तु मा ।

▼ 16 प्राजापत्यम् पवित्रम् ... {Loading}...
प्राजापत्यम् पवित्रम् ।
शतोद्यामः हिरण्मयम् ।
तेन ब्रह्म-विदो वृयम् ।
पूतम् (यथा तथा स्वीयम्) ब्रह्म पुनीमहे ।

▼ 17 इन्द्रस् सुनीतो (त्वा) सुह मा पुनातु ।
सोमस् स्वस्त्या वरुणस् सुमीच्या (सम्यगञ्चनया) ।
यमो राजा प्रमुणाभिः (प्रमारिकाभिः) पुनातु मा ।
जातवेदा मा+ऊर्जयन्त्या पुनातु ॥५१॥

▼ ④ ४० 'तच्छ्योः' इत्यनुवाकान् ... {Loading}...

▼ ११ शश्वतः ... {Loading}...
विश्वाम-प्रस्तुतिः
(फलं) तच्छ्योर् (बार्हस्पत्याद) आवृणीमहे -
(देवान् प्रति) ग्रातुं (गमनं [हविषाम]) - यज्ञाय,
ग्रातुं (गमनम्) यज्ञपतये ।

विश्वाम-प्रस्तुतिः
दैर्वीं स्वस्तिरस्तु नः ।
स्वस्तिर् मानुषेभ्यः ।

विश्वाम-प्रस्तुतिः
ऊर्ज्वलं जिगात् (गच्छत्) भेषजम् ।
शन् नो अस्तु द्विपदैः ।
शन् चतुर्पदे ॥२५॥

ॐ शान्ति-शशान्ति-शशान्तिः ।

▼ ④ ४१ 'यो ब्रह्मा ब्रह्मणः' ... {Loading}...

'यो ब्रह्मा ब्रह्मण' इति धृतसूक्त च जपित्वा,

आपाय/यज्ञ-सूक्तम् ... {Loading}...
विश्वाम-प्रस्तुतिः
(मृगशिरसि यथा हशयते)
यो ब्रह्मा ब्रह्मण उज्जहार
प्राणैः शिरः कृत्तिवासाः पिनाकी (आर्द्रा-स्थः)।
ईशानो देवः स न आयुर् दधातु
तस्मै जुहोमि हविषा धृतेन ॥ १ ॥

विश्वाम-प्रस्तुतिः
(आर्द्रा-रूपेण) विभ्राजमानः सरिरस्य (सलिलस्य [आकाशगङ्गायाः]) मध्याद्
रोचमानो धर्मरुचिर् य आगात् ।
स मृत्यु-पाशान् अपनुद्य घोरान्
इहायुषेणो धृतम् अन्तु देवः ॥ २ ॥

विश्वाम-प्रस्तुतिः
ब्रह्म-ज्योतिर् ब्रह्म-पलीषु गर्भ
यम् आदधात् पुरु-रूपं जयन्तम् ।
सुवर्ण-रम्भ-ग्रहम् अर्कम् अच्यं
तम् आयुषे वर्धयामो धृतेन ॥ ३ ॥

विश्वाम-प्रस्तुतिः
श्रीय लक्ष्मीम् औबलाम् अम्बिकां गा
ष्ठीं च याम् इन्द्र-सेनेत्य उदाहः ।
तां विद्यां ब्रह्म-योनिं सरूपाम्
इहायुषे तर्पयामो धृतेन ॥ ४ ॥

विश्वाम-प्रस्तुतिः
दाक्षायण्यः सर्व-योन्यः स-योन्यः
सहस्रशो विश्वरूपा विरूपा: ।
स-सूनवः स-पतयः स-यूथ्या

आयुषेण घृतम् इदं ज्ञानाम् ॥ ५ ॥

विश्वाम-प्रस्तुति:
दिव्या गणा बहु-रूपाः पुराणा
आयुश-छिदो नः प्रमग्नन् वीरान् ।
तेभ्यो ज्ञाहोमि बहुधा घृतेन
मा नः प्रजाँ रीरिषो मोत वीरान् ॥ ६ ॥

विश्वाम-प्रस्तुति:
एकः पुरस्तात् य इदं बभूव
यतो बभूव भुवनस्य गोपाः ।
यम् अप्य एति भुवनं साम्पराये
स नो हविर् घृतम् इहायुषे ऽन्तु देवः ॥ ७ ॥

विश्वाम-प्रस्तुति:
वसून् रुद्रान् आदित्यान् मरुतोऽथ साध्यान् ।
ऋभून् यक्षान् गन्धवर्णश्च पितृश्च विश्वान् ।
भृगून् सर्पांश्च चाङ्गिरसोऽथ सर्वान् ।
घृतं हुत्वा स्वायुष्या महयाम शश्वत् ॥ ८ ॥

विश्वाम-टीका: ...{Loading}...

विश्वाम-टीका: ...{Loading}...

④ ४२ अभिर् गोर्मि: ...{Loading}...

विश्वाम-टीका:

अयम् प्रायश्चित्तपाठः श्रीनिवस-देशिकेन सूचितः।

विश्वाम-प्रस्तुति:
अभिर् गोर्मिर् यद् अतो न ऊनम्

आप्यायय हरिवो (=अश्वान्, स्वर्णवान् वा [इन्द्रः]) वर्षमानः।

युदा स्तोतभ्यो महि गोत्रा (=मेघान्) रुजासि (=भिनक्षि)

भूयिष्ठभाजो अथ (=अत) ते स्याम॥

④ ४३ 'नमो ब्रह्मण' ...{Loading}...

इति परिधानीयां त्रिः जपित्वा

(पच्छो उर्ध्वर्क्षः पूर्णम् इति

+उत्तरोत्तरस्वरैः जप्यमानं शूयते)

विश्वाम-प्रस्तुति:
(ॐ)

नमो ब्रह्मणे (=वेदाय), नमो अस्त्वग्नये
नमः पृथिव्यै, नम् ओषधीभ्यः ।
नमौ वाचे, नमौ वाचस्पतये,
नमो विष्णवे वृहते करोमि ॥

(शतुरनुमो नद्यजादी ⇒ बृहन्महतोरुपसंख्यानम्। (वा०) इति बृहच्छब्दाद् अनुमोऽजांदिर् विर्भक्तिर् असर्वनामस्थानम् उदात्ता भवति।)

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

②०४ प्रोक्षणम् ...{Loading}...

विश्वाम-प्रस्तुति:
प्रणवेन कुम्भम् उत्थाप्य
‘देवस्य’ इत्यादि,

विश्वाम-प्रस्तुति:
देवस्य त्वा सवितुं प्रसुवे ।

अश्विनोर्बहुभ्याम् ।
पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
अश्विनोर्भैषज्येन ।
तेजसे ब्रह्मवर्चसायाभिषिञ्चामि ।

विश्वाम-प्रस्तुति:
देवस्य त्वा सवितुं प्रसुवे ।

अश्विनोर्बहुभ्याम् ।
पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
सरस्वत्यै भैषज्येन ॥२१॥
वीर्यायान्नाद्यायाभिषिञ्चामि ।

विश्वाम-प्रस्तुति:
देवस्य त्वा सवितुं प्रसुवे ।

अश्विनोर्बहुभ्याम् ।
पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
इन्द्रस्येन्द्रियेण ।
श्रिये यशसे बलायाभिषिञ्चामि ।

विश्वाम-प्रस्तुति:
देवस्य त्वा सवितुं प्रसुवे (=अनुज्ञायाः), अश्विनोर्बहुभ्याम्, पूष्णो हस्ताभ्याम्...

विश्वाम-प्रस्तुति:
सरस्वत्यै वाचो

यन्तुर् यत्रेण अग्रेस त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामि ।

विश्वाम-प्रस्तुति:

इन्द्रस्य साम्राज्येनाभिषिञ्चामि ॥
बृहस्पतेस्त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामि ॥

व्याहृतिभिश्च यजमानं प्रोक्षयेत् ।

②०५ दक्षिणादानादि ...{Loading}...

विश्वाम-प्रस्तुति:
अथ यजमानः

पुरस्ताद् उपविशते हिरण्यं,
दक्षिणत उपविशते रजतं,
पश्चाद् उपविशते कांस्यम्
उत्तरत उपविशते वासश च
दक्षिणां दत्वा
कुम्भजलेन स्नायात् ॥

॥ इति प्रयोगचन्द्रिकायां द्वितीयः खण्डः ॥